

OSLOMET

Maria Darlén Stensvik Eriksen

Utenfor loven, familien og hjelpeapparatet, men innenfor rekkevidde

**Betydningen av sen innsats og langvarige relasjoner for unge, minoritetsetniske menn
som har vært i gjentatt kontakt med politiet i Gamle Oslo**

Masteroppgave i familiebehandling

OsloMet – storbyuniversitetet, Fakultet for samfunnsvitenskap

Oslo, 2023

Abstract

This study highlights the significance of late intervention and long-term relationships for young, minority ethnic men who have had repeated contact with the police in the district of Gamle Oslo. One purpose of the study is to contribute to the knowledge base for the development of a new service for particularly vulnerable youth in the district. Another goal is to gain insight into the type of support these men themselves want from the support systems. The theoretical foundation of the study draws on previous research on interventions for youth exhibiting behavioural difficulties, and knowledge about youth in similar target groups from other parts of Oslo. The findings are analysed from a systemic perspective, which involves an understanding that the relational dynamics between individuals are crucial for overcoming difficulties.

Interpretations of the men's stories through thematic analysis reveal experiences of three forms of social exclusion; they are outside the law, outside the family, and outside the support system. In other words, they are outcast and outlawed.

The interviews reveal that parental involvement has not been what the young men themselves have wanted. They express feeling more culturally distinct from their parents than they believe ethnically Norwegian youth do. This sense of distinctiveness influences their family relationships. The men seek understanding for and acknowledgment of this difference. Lack of trust and information characterize their early experiences with the support systems. The young men emphasize the late intervention from the support systems and the long-term relationships they have established with someone outside the family as crucial for their positive development.

The findings from this study suggest that young minority ethnic men who have had repeated contact with the police in Gamle Oslo need the opportunity to build relationships with adults outside the family at a time when they are ready for it, in order to experience fewer difficulties.

Sammendrag

Denne studien fremhever betydningen av en sen innsats og langvarige relasjoner for unge, minoritetsetniske menn som har vært gjentatt kontakt med politiet i Gamle Oslo. Formålet med studien er å bidra til kunnskapsgrunnlaget for utviklingen av en ny kommunal tjeneste rettet mot særlig utsatt ungdom i bydelen. Et konkret mål med intervjuene er å få innsikt i hvilken type støtte de unge selv ønsker fra hjelpeapparatet. Det teoretiske rammeverket for studien bygger på et systemisk perspektiv, tidligere forskning om forebygging av atferdsvansker, foreldreinvolvering og familierelaterte tiltak. Funnene er analysert fra et systemisk perspektiv som blant annet innebærer en forståelse av at det relasjonelle mellom mennesker er avgjørende for å løse vansker. Mennenes beskrivelser av oppvekst og ungdomstid blir gjennom tematisk analyse forstått som opplevelser av tre former for utenforskap: utenfor loven, utenfor familien og utenfor hjelpeapparatet. Det kommer også frem at tiltak som inkluderer foreldreinvolvering ikke samsvarer med de unges ønsker. De uttrykker en følelse av å være mer forskjellige fra foreldrene sine enn ungdom som vokser opp i en kultur lik foreldrenes. Denne følelsen av forskjellighet påvirker deres familieforhold og mennene ønsker forståelse for denne forskjellen. Mangel på tillit og informasjon preger deres tidlige erfaringer med hjelpeapparatet. Betydningen av en sen innsats fra hjelpeapparatet og den langvarige relasjonen de har etablert til noen utenfor familien beskrives som avgjørende for positiv utvikling. Funnene fra denne studien indikerer at unge minoritetsetniske menn som har vært i gjentatt kontakt med politiet i Gamle Oslo trenger muligheten til å bygge relasjoner til voksne utenfor familien på et tidspunkt de er klare for det, for å oppleve færre utfordringer.

Forord

Dette er skrevet i kjærlighet og uendelig takknemmelighet til Mor. Hva var vel livet uten deg? Du sku' sitti med meg nå.

Tusen takk til gutta som generøst har bidratt til denne studien. Deres historier har gjort det mulig å få vise frem et unikt og viktig perspektiv. Til Grete, the GOAT: tusen takk for alt du har gjort og gjør. Mange takk går også til Marie Staven Lundereng for å ha valgt meg til å bidra til prosjektet, og for varme, gledelige og kloke samtaler.

Den største takken forøvrig sendes til min veileder, professor Randi Wærdahl som har inspirert, engasjert og stått klar til å hjelpe i et tøft år. Takk for samtaler om alt vi synes er viktig. Jeg vil også takke for utholdenheten din på telefon. Din sans for detaljer og ditt engasjement setter jeg stor pris på.

Fra tiden på RBUP og i livet for øvrig, vil jeg takke Morten Hammer og Håkon Hårtveit som begge på hver sin måte er bautaer innenfor norsk familieterapiutdanning og medmenneskelighet. Takk for alt Håkon.

Til slutt er det de nærmeste som skal ha takk for inspirasjon, støttehjul og tro på meg akkurat dette året. Takk til Adrian som er «tougher than the rest» og #1, til Mamma, Caroline, Sabrina, Nina og Anne for gleden, humoren, kjærleiken og kjøringen. Til Gustav og Ingrid for hjertevarming, og til Eivind for å ha sagt ja til dette eventyret. Here we go.

Innholdsfortegnelse:

Abstract	1
Sammendrag	2
Forord	3
Kapittel 1: Unge stemmer fra Gamle Oslo	6
Felles innsats for utsatt ungdom	6
Studiens design.....	8
Gangen i oppgaven.....	9
Kapittel 2: Atferdsvansker, tidlig innsats og systemisk tenkning.....	11
Tidlig innsats og foreldreinvolvering	11
Kunnskapssamlinger fra bydeler i Oslo	14
Begreper	15
Utenforskap.....	15
Hjelpeapparatet.....	16
Minoritetsetnisk	16
Atferdsvansker	17
«Særlig utsatt»	18
Ethiske refleksjoner rundt begrepene som definerer de unge	18
Systemisk perspektiv og familierapi	20
Å ta empirien på alvor	22
Kapittel 3: Å ta empirien på alvor	24
Studiens utvalg: unge menn i Gamle Oslo	26
Gjennomføring av intervjuene	27
Forskningsspørsmål.....	29
Tematisk analyse	29
Koding.....	29

Kategorisering.....	30
Troverdighet, transparens og overførbarhet	32
Styrker ved studien.....	32
Studiens begrensninger	33
Etiske refleksjoner	34
Kapittel 4: Tre former for utenforskap.....	37
Utenfor loven	37
Kontakt med politiet.....	37
Utenfor familien	41
Beskrivelser av familierelasjoner.....	41
Å oppføre seg som en Mann	43
Forståelser av foreldreskap	45
Utenfor hjelpeapparatet	47
Opplevelser av hjelpeapparatet	47
Mangel på informasjon og penger	48
Oppsummering av analysen	50
Kapittel 5: Betydningen av sen innsats og langvarige relasjoner til noen utenfor familien	52
Sen innsats.....	52
Langvarige relasjoner	56
Hva kunne vært annerledes?	59
Kapittel 6: En forskjell som gjør en forskjell.....	62
Litteraturliste:.....	65
Vedlegg 1: Om prosjektet «Felles innsats for utsatt ungdom».	69
Vedlegg 2: Informasjonsskriv	71
Vedlegg 3: Intervjuguide	75
Vedlegg 4: Godkjenning fra NSD	78

Kapittel 1: Unge stemmer fra Gamle Oslo

Felles innsats for utsatt ungdom

Nyhetsbildet har de siste årene vært preget av reportasjer som handler om at unge mennesker bryter loven. Begreper som gjengkriminalitet, narkotikasalg, trusler og utenforskap er med i ordsiftet. I debatten om slike situasjoner brukes noen ganger begrepet «svenske tilstander» når man referer til en samfunnsutvikling som ikke er ønskelig i Norge. Debatten handler spesielt om unge, minoritetsetniske gutter og menn som bryter loven. Det svenske hjelpeapparatet og de unge mennene får i mediene ofte «skylden» for denne utviklingen i Sverige. Politikere forklarer ofte utviklingen med manglende integrering, fattigdom og andre sosioøkonomiske forhold.

I Norge arbeider vi med å komme en slik utvikling i forkjøpet ved å satse på forebyggende tiltak (Lid et al., 2022). Frykten for det som blir kalt «svenske tilstander» kan ses i forbindelse med en utvikling i Oslo som blant annet innebærer en innsats fra hjelpeapparatet for å hindre utviklingen av atferdsvansker blant ungdom. Det er i den forbindelse satt i gang tiltak og prosjekter for å bremse denne utviklingen. Eksempler på dette er SaLTO-samarbeidet (Sammen Lager vi et Trygt Oslo). Dette er et tverrfaglig og tverrsektoriell samarbeid mellom Oslo kommune og Oslo politidistrikt for å forebygge kriminalitet og rusmisbruk blant barn og unge i aldersgruppen 12 til 22 år. Et annet eksempel er prosjektet «Felles innsats for utsatt ungdom» i bydel Gamle Oslo. Blant andre har også søndre Nordstrand og bydel Alna har liknende prosjekter og tiltak (Lid et al., 2022).

I bydel Gamle Oslo er prosjektet «Felles innsats for utsatt ungdom» rettet mot ungdom som faller utenfor utdanning og arbeid, som noen ganger ruser seg og noen ganger bryter loven. Denne studien er utformet i samarbeid med prosjektledelsen for «Felles innsats for utsatt ungdom» i bydel Gamle Oslo. Prosjektet er en del av en områdesatsning på utdanning og oppvekst i Oslo indre øst. Prosjektet bygger på et samarbeid mellom Oslo kommune, Velferdsetaten, Politiet avdeling sentrum og Utdanningsetaten.

Gjennom Mastertorget arrangert av institutt for sosialfag på Oslo Met i februar 2021 kom jeg i kontakt med prosjektleder for «Felles innsats for utsatt ungdom». De ansatte i bydelen var

spesielt bekymret for ungdom som sluttet på skolen, som ikke jobbet, som strevde med atferdsvansker og som brøt loven. I bydel Gamle Oslo brukte man under utforming av prosjektet begrepet «særlig utsatt ungdom» om målgruppen. Bydelen og Oslo kommune ønsket å finne bedre og mer effektive tiltak for denne gruppen ungdom.

Prosjektledelsen gav meg mulighet til å bidra til kunnskapsgrunnlaget for utformingen av en ny kommunal tjeneste for ungdom i bydelen gjennom denne studien. Prosjektledelsen og jeg ønsket å høre de unges egne beskrivelser av sine familierelasjoner og deres opplevelser av hjelpeapparatet. Målet med dette var å basere tjenestens tiltak på et kunnskapsgrunnlag som ungdommene selv hadde bidratt til. På denne måten ønsket bydelen å bygge et tjenestetilbud som oppleves nyttig for ungdommene.

Å gjøre en «tidlig innsats» gjennom forebygging for å hindre utviklingen av atferdsvansker hos ungdom anses som en viktig kunnskapsbasert strategi i Norge (Lid et al., 2022; Berg et al., 2020). Forebyggingen av vansker som den tidlige innsatsen bidrar til, preger holdninger som ligger til grunn for lovverk om hjelpe- og helsetjenester (f. eks. LOB § 1). Tidlig innsats og forebygging er på denne måten et eget formål for deler av hjelpeapparatets arbeid. Å forebygge atferdsvansker kan i tillegg ses som en egen verdi for å unngå menneskelig lidelse. Å spare samfunnet for diverse former for kostnader er en annen verdi som kan ivaretas gjennom å gjøre en tidlig innsats for å hindre at barn og ungdom utvikler atferdsvansker (Heckmann, 2012).

Gjennom denne studien analyserer jeg en gruppe unge menn sine beskrivelser av familierelasjoner, opplevelser og erfaringer de har hatt med politi og hjelpeapparatet og det de selv mener har vært nyttig for dem. Det legges til grunn at lovbrudd og gjentakende atferd som oppleves som skadelig for de unge selv eller andre representerer forskjellige former for atferdsvansker.

Det har vært vesentlig å høre fra noen av de unge som har endret atferd og ikke lengre er i gjentatt kontakt med politiet for å lære om hva som har fungert for dem. Et slikt utvalg har bidratt til å fremme brukerperspektivet som del av en kunnskapsbasert praksis i hjelpetjenesten som utvikles (Bondevik og Engebretsen, 2020).

Studiens design

Tanken bak å be særlig utsatt ungdom beskrive sine familierelasjoner bygger som nevnt på en forståelse av at forebygging og foreldreinvolvering på et tidlig stadium kan være nyttig for å stoppe utviklingen av atferdsvansker (Lid et al., 2022; Berg et al., 2020; Heckmann, 2012). Tidlig innsats kan anses som et rådende teoretisk paradigme også for ungdom og unge voksne.

Min erfaring er at hjelpeapparatet gjør mye god jobb for denne gruppen ungdom. Det er engasjement både politisk og blant fagfolk for å jobbe med særlig utsatt ungdom. Det er imidlertid flere utfordringer for hjelpeapparatet i oppfølgingen av ungdom som fortsetter å bryte loven i 17 årsalderen. Prosjektledelsen og jeg diskuterte hvorvidt det noen ganger oppstår forståelser i hjelpeapparatet av at det «ikke nytter», at ungdommene ikke er «veiledningsbare» og at man i verste fall ikke iverksetter tiltak fordi ungdommen snart er 18 år. Når man fyller 18 år bestemmer man i all hovedsak over hvorvidt man ønsker å ta imot støtte fra hjelpeapparatet selv. I mange tilfeller endres oppfølgingsansvar i hjelpeapparatet for den da voksne personen til en annen type instans.

Erfaring med målgruppen gjorde at jeg ønsket å intervju unge mennesker mellom 18 og 25 år som ikke stod midt i vanskelige livskriser. Tanken bak valget av denne gruppen var at de som var over myndighetsalder kanskje ville bidra med refleksjoner med noe distanse til opplevelsene de hadde som ungdommer. Alderen på deltakerne medfører at studiens forskningsspørsmål omtaler de som er intervjuet som menn, ikke gutter, selv om de i hovedsak forteller om opplevelser fra barne- og ungdomstid.

Studien bygger på et systemisk perspektiv på familierelasjoner. En systemisk grunnlagsforståelse har preget valg av tema, metode og analyser. Forskningsspørsmålet ble i denne studien spisset etterhvert som informasjonen ble samlet inn i tråd med Magnusson og Mareceks anbefaling om dette (2015, s. 25). Min forskningsinteresse og den tentative problemstillingen jeg hadde handlet om hvordan særlig utsatt ungdom beskriver sine familierelasjoner og sin kontakt med hjelpeapparatet. Videre var jeg interessert i hvordan

hjelpeapparatet eventuelt involverer familier i tiltak som etableres og iverksettes for denne gruppen ungdom.

For en familieterapeut er slike beskrivelser verdifulle for å forstå hvordan man kan være til nytte i behandling eller i veiledning. Hva beskriver de unge som mest utfordrende i livene sine? Hvilke relasjoner opplever de som viktige? Hva er mest nyttig støtte for disse unge ifølge dem selv?

Gangen i oppgaven

I dette første kapittelet har jeg fortalt om hvordan studien kom i gang og at den bidrar til kunnskapsgrunnlaget til et større prosjekt rettet mot særlig utsatt ungdom i bydel Gamle Oslo. Her har jeg også beskrevet min forskningsinteresse og stilt noen spørsmål som jeg vil se videre på i analysene og belyse i diskusjonen.

Kapittel 2 handler først om tidligere forskning på familierelaterte tiltak som kan settes inn når barn og ungdom viser atferdsvansker. Her ser jeg nærmere på hvordan tidligere forskning vektlegger en tidlig innsats for å forebygge atferdsvansker hos barn og ungdom. Forskning på betydningen av foreldreinvolvering for å redusere atferdsvansker blir også presentert her sammen med kunnskapssamlinger fra forskjellige bydeler Oslo. Kapittelet gir også en gjennomgang av begrepene som er sentrale i denne studien. Disse begrepene er: utenforskap, hjelpeapparatet, minoritetsetnisk, atferdsvansker og «særlig utsatt». Etske refleksjoner rundt begrepene som definerer de unge kommer deretter.

Videre beskrives studiens teoretiske grunnperspektiv som innebærer en systemisk grunnlagsforståelse og elementer fra systemisk familieterapi. Avslutningsvis viser jeg til teori som handler om forskjellige idealer for foreldreskapspraksis som en alternativ ramme for å forstå utfordringene som er sentrale i denne studien.

Kapittel 3 handler om metoden jeg har brukt for å samle kunnskap om særlig utsatt ungdom i bydel Gamle Oslo. Bakgrunn for valg av kvalitativ metode, individuelle intervjuer og tematisk analyse beskrives. Jeg viser videre til hvordan inspirasjon fra- og erfaring med egne statistiske analyser har vært med på å bygge en bredere forståelse for kunnskapsproduksjon

i familiebehandlingsfeltet. Jeg viser til en pågående debatt på familierapifeltet om å «ta empirien på alvor» og hvordan en student kan øve seg i å gjøre dette.

Både intervjuprosessen og analyseprosessen blir beskrevet i dette kapittelet. Her blir også kvaliteten på studiet bli vurdert. Etske refleksjoner rundt metode og gjennomføring avslutter kapittelet.

Kapittel 4 handler om hvordan de tematiske kategoriene trådte frem gjennom koding av intervjumaterialet. Gjennom eksempler og sitater fra intervjuene og tolkninger og sammenstillinger av disse viser jeg hvordan de tre hovedtemaene fra intervjuene er konstruert. Denne analysen munner ut i en tolkning av at de unge mennene beskriver opplevelser av tre former for utenforskap gjennom at de har opplevd å være: utenfor loven, utenfor familien og utenfor hjelpeapparatet.

Kapittel 5 er en diskusjon av betydningen av det jeg har tolket som en «sen innsats» og langvarige relasjoner for disse unge, minoritetsetniske mennene som har vært i gjentatt kontakt med politiet i Gamle Oslo. Diskusjonen handler om hva mennene mener har vært nyttig for dem for å oppleve færre vansker og å ha mindre kontakt med politiet. Diskusjonen bidrar med et kritisk blikk på familiens betydning for denne gruppen unge når det gjelder å komme ut av vanskene. Mennene sier at forståelse for deres spesifikke vansker som minoritetsetniske og å bli sett som «hele mennesker» har vært avgjørende. De presiserer også at de trenger en del informasjon, veiledning og økonomisk stabilitet for å opprettholde positive endringer. Det å føle seg sett som hele mennesker har blitt mulig gjennom «langvarige relasjoner» til noen i hjelpeapparatet. Disse langvarige relasjonene ble utviklet gjennom en «sen innsats» fra hjelpeapparatet, da mennene som store ungdommer selv var klare til å motta støtte. Råd til hjelpeapparatet fra de unge mennene får også plass her.

Kapittel 6 avslutter og oppsummerer studien. Jeg ser at selv om tidlig innsats og forebyggende tiltak er det forskningen sier «virker» mot atferdsvansker, og er det vi som samfunn etisk sett ønsker, at vi må finne tiltak for de som likevel har utviklet slike vansker og har «falt utenfor». Jeg ser på hvordan min forskningsinteresse kan videreutvikles og på måter man kan gjøre dette. Mennenes egne anbefalinger og råd oppsummeres.

Avslutningsvis ser jeg til anerkjente familieterapeuters tanker om forskjeller og «uærbødighet». Jeg referer til hvordan denne studien har vært en trening i å være «uærbødig mot mine favorittforståelser». Denne fleksible «uærbødigheten» lærte jeg av mentorer i familiebehandlingsfaget. Kapittelet avsluttes med refleksjoner rundt hvordan familien *ikke* alltid er avgjørende for hvorvidt ungdom som havner «utenfor» kan finne veien «innafor» igjen.

Kapittel 2: Atferdsvansker, tidlig innsats og systemisk tenkning

I dette kapittelet vil jeg først referere til noe av det vi vet om atferdsvansker, ungdom og deres familier fra de senere årene med forskning og til andre typer kunnskapssamlinger. Kunnskap hentet fra både rapporter som er skrevet på oppdrag fra Oslo kommune, fra forskningsrapporter og fra annen publisert forskning presenteres som kunnskapsgrunnlag for studien. Videre tar jeg for meg de enkelte begrepene utenforskap, hjelpeapparatet, minoritetsetnisk, atferdsvansker og «særlig utsatt». Disse introduseres her fordi de utgjør viktige referansepunkter for å definere utvalget for studien, for analysen og for diskusjonen.

Det teoretiske rammeverket for oppgaven er hentet fra familiebehandlingens sentrale vitenskapsposisjon som innebærer et systemisk perspektiv. Det betyr at jeg tolker de unges mennenes beskrivelser og opplevelser i kontekstene de levde og lever i. Lorås et al. (2017) presiserer at et systemisk perspektiv medfører at det er det relasjonelle mellom mennesker som er avgjørende for å løse vansker. Systemisk perspektiv og familieterapi blir beskrevet nærmere mot slutten av dette kapittelet.

Tidlig innsats og foreldreinvolvering

Folkehelseinstituttet (FHI) utarbeidet i 2020 en større rapport om tiltak for barn og unge med atferdsvansker eller som har begått kriminelle handlinger. Dette er en kunnskapsoppsummering over 8 systematiske oversikter. Her presiserer forfatterne at «atferdsvansker, også kalt atferdsproblemer, hos barn og unge er vanskelig for det enkelte barn, familien og samfunnet for øvrig» (Berg et al., 2020, s. 5). Resultatene fra denne rapporten viser at det er sannsynlig at psykososiale tiltak som involverer foreldre, multisystemiske tiltak som involverer flere av de unges arenaer, generell foreldreveiledning

og familiebaserte tiltak, gir reduksjon i atferdsvansker hos barn og tenåringer. Funksjonell familieterapi, en evidensbasert familieterapeutisk metode, gir ifølge rapporten en sannsynlig reduksjon i vansker hos unge med både rusmisbruk og atferdsvansker. Det fremkommer også at familiebaserte tiltak gir en reduksjon i negativ atferd hos unge som har begått alvorlige lovbrudd. En konklusjon fra rapporten sier: «For praksisfeltet og beslutningstakere er det viktig å merke seg den vedvarende positive virkningen av familiebaserte tiltak. Det gjelder særlig foreldreveiledning, slik at de gjennom å gjøre endringer i egen oppdragerpraksis kan veilede barna til endringer i atferd.» (Berg et al., 2020, s. 5). Dette understøtter både en familiebasert, et foreldreinkluderende og systemisk perspektiv på å forstå og redusere atferdsvansker hos barn og unge i Norge generelt.

Andersen og Dæhlens NOVA-rapport (2017) om ungdoms sosiale relasjoner handler blant annet om ungdommenes relasjoner til foreldre, kriminalitet og rus. Denne rapporten støtter en tolkning av at det er en sammenheng mellom ungdoms forhold til foreldrene og deres atferdsvansker. Tidligere kunnskap frembragt gjennom kvantitativ metode, og statistisk analyse har vært en viktig inspirasjon for denne intervjustudien.

Lid et al., (2022) har skrevet en annen NOVA-rapport. Denne handler om forebygging av ungdomskriminalitet og hva som virker mot dette. Forfatterne trekker frem tillit, inkludering og stabilitet som avgjørende forutsetninger for vellykket forebygging av ungdomskriminalitet. De presiserer at andelen unge som er registrert med kriminalitet gjennomgående er svært lav. Det som imidlertid anses som bekymringsfullt er at antallet unge som blir registrert med gjentatt kriminalitet har økt. De vektlegger at det å bygge tillitsfulle relasjoner med ungdom gjennom å møte de der de oppholder seg er sentralt for å lykkes med forebyggende arbeid. Forfatterne advarer også imot at «flerårige innsatser og målrettet arbeid kan undergraves av kortsiktige omorganiseringer og usikker finansiering» (Lid et al., s. 10.)

Fra det medisinske fagfeltet som familiebehandlere i spesialisthelsetjenesten ofte jobber sammen med, har Konradsen og Konradsen (2018) gjort en lengre case-studie der det var stor usikkerhet rundt atferdsvanskene som en liten gutt viste. Lengre somatisk utredning

søkte svar på om atferdsvanskene kunne forklares med en nevrologisk skade, eller om man skulle forstå vanskene hovedsakelig på en annen måte. Konradsen og Konradsen konkluderte med at uavhengig av hvordan vanskene tilslutt ble forstått, at «tidlig innsats er viktig ved atferdsvansker hos barn» og at «tidlig identifikasjon og iverksetting av tiltak trolig kunne ha forebygget omfattende problemer» for gutten i deres case. En slik konklusjon fra det medisinske fagfeltet støtter en satsning på tidlig innsats gjennom familiebaserte tiltak også i tilfeller der det er usikkert om eventuelle somatiske tilstander påvirker barnets atferdsuttrykk. Det antas at foreldrestøttende tiltak, uavhengig av årsak til vanskene, ville være nyttig for å begrense utviklingen av atferdsvansker slik konklusjonene til Konradsen og Konradsen fremstår.

En tydelig stemme når det gjelder å vektlegge viktigheten av forebygging gjennom tidlig innsats er økonomiprofessor James Heckmann. Heckmann (2012) hevder gjennom «The Heckmann Equation» at tidlig innsats, fra fødsel og frem til 5 års alder, er avgjørende for barn fra det han kaller «disadvantaged families», eller vanskeligstilte familier. Han mener at svært tidlig innsats og like muligheter vil redusere både personlige «deficits», eller mangler, og samfunnsmessige kostander. Heckmann trekker den tidlige innsatsens potensiale langt, og hevder at tidlig innsats overfor gruppen han beskriver som vanskeligstilt, vil styrke ikke bare helse og produktivitet for den enkelte, men samfunnsøkonomien generelt. Dette referer til en slags sosial investeringsmodell hvor man mottar økonomisk støtte for å hindre skjevutvikling. Dette peker imot en tanke om tidlig innsats og forebygging som investering i samfunnet som helhet.

De nevnte eksemplene på forskning fra forskjellige fagfelt fremstår samstemt om at forebygging gjennom tidlig innsats og familierettede tiltak ved atferdsvansker hos barn og unge er å anbefale. Kanskje kan man videre forstå det slik at tidlig innsats og forebygging av atferdsvansker anses som en slags «gullstandard» for å jobbe imot utviklingen av atferdsvansker hos barn og ungdom. Dette betyr at det er forebygging av vanskene som er det overordnede anbefalte målet og den generelle holdningen i arbeid med særlig utsatte barn og unge.

Men, hva da med alle de som *ikke* får- eller drar nytte av en tidlig innsats med forebyggende tiltak fra det offentlige? Hva med de familiene som ikke vet at det er støtte å få før vanskene har blitt for store? Hvordan skal vi tenke tidlig innsats for de familiene som faktisk ikke vil at andre skal blande seg inn i familielivet? Hvordan møter vi holdninger som er preget av nedtoning av problemer heller enn å «jobbe med» det som er vanskelig? Dette er spørsmål som er aktuelle å se nærmere på i denne studien.

Kunnskapssamlinger fra bydeler i Oslo

I bydel søndre Nordstrand ble det utarbeidet en rapport i 2022 som handler om det de har kalt for «ungdom i risiko» og hvordan hjelpetjenestene bedre kan møte denne gruppen ungdom og deres familier. De som samlet og analyserte informasjonen, stilte følgende spørsmål: «Hvordan kan vi skape ungdomsvennlige tjenester, og ruste tjenestene til bedre å møte unge og familier i risiko?» (Comte Bureau, 2022). I rapporten tematiseres blant annet foreldrenes innvirkning på de unge når det gjelder skolevalg. Det antas at noen foreldre i Søndre Nordstrand enten mangler informasjon om skolesystemet, eller har ønsker og forventninger som ikke passer med det ungdommen vil, eller har forutsetninger for å få til. Dette siste blir nevnt fordi oppdragstakerne har en teori om at høye forventninger og krav fra foreldrene kan føre til at noen ungdommer dropper ut av skolen (Comte Bureau, 2022).

I den samme rapporten beskrives utdanning eller arbeid som svært viktig for å demme opp for problemer, men at det også er vanskelig for ungdom som antas å være «i risiko» å få seg lære plass og jobb. Selv om denne gruppen unge får veiledning fra skole og hjelpeapparatet er det holdninger og råd fra foreldre som veier tyngst for valgene de unge tar når det gjelder utdanning og arbeid, ifølge rapporten. Utgangspunktet og målgruppen for dette arbeidet i Søndre Nordstrand bærer klare likheter med utgangspunktet og målgruppen for prosjektet i Gamle Oslo. Kunnskapsgrunnlaget for denne rapporten er noe uklar. Det er gjennomført intervjuer med ungdommer som bydelen plasserer i kategorien å «være i risiko». Rapporten ser ut til å samle kunnskap fra andre studier og teorier, mens intervjuene illustrerer konklusjonene. Det blir ikke redegjort for en selvstendig analyse.

I en annen rapport skrevet av Hollerud (2020) har Uteseksjonen, Velferdsetaten og Oslo kommune tatt for seg å kartlegge unge menn som selger rusmidler på Vaterland. Denne rapporten kalles «Under brua-rapporten». I rapportens forord beskrives miljøet som «det andre åpne rusmiljøet i Oslo sentrum». Rapportens forfatter sier at de menneskene som oppholder seg mye i dette miljøet i liten grad har kontakt med- og tilbud fra hjelpeapparatet. Miljøet blir videre beskrevet slik:

«Vaterlandsmiljøet er preget av aktivt salg, og selgerne er ofte unge voksne menn med etnisk minoritetsbakgrunn. Uteseksjonen har arbeidet overfor dette miljøet i mange år, men det har stadig vært utfordringer knyttet til arbeidet. Miljøet har blitt omtalt som mindre tilgjengelig for hjelpeapparatet. De unge mennene i miljøet har blitt karakterisert som marginaliserte unge med liten tillit til hjelpeapparatet. Aktørene bruker i liten grad de eksisterende tilbudene. I media og ellers har miljøet blitt beskrevet som voldelig og aggressivt. Miljøet har blitt forsket på og ulike innsatser er prøvd. Det har blitt rettet kritikk mot hjelpeapparatet for ikke i stor nok grad å make å nå de unge mennene i miljøet med god hjelp». (Hollerud, 2020, s. 3.)

I rapporten kommer det frem at det har vært noe kartlegging av familierelasjoner blant de som oppholder seg i miljøet, men at disse relasjonene ofte ikke blir beskrevet som nære. Noen av de unge mennene i miljøet har familie i andre land, og mange vil ikke involvere familiene sine i livet som utspiller seg på Vaterland. Det fremkommer videre at mange av de unge som oppholder seg i miljøet ofte tar del i salg av narkotika og annen kriminalitet.

Vaterlandsmiljøet er godt kjent for mennene som bidrar med sine historier i min studie.

Begreper

Utenforskap

Fyhn et al. (2021) forklarer at ungt utenforskap er et sammensatt problem både på individ og samfunnsnivå. De definerer utenforskap i hovedsak gjennom en vurdering av hvorvidt de unge faller innunder kategorien NEET. NEET er en engelsk forkortelse av Not in Education, Employment or Training. Dette betyr at den unge ikke går på skole, jobber eller er i

arbeidsrelatert praksis. I denne studien har mennene som ble intervjuet enten stått i fare for- eller havnet utenfor utdanning eller arbeid over lengre perioder.

Strand og Kindt (2020) forklarer følgende om begrepet utenforskap:

«Selve begrepet betegner et tosidig fenomen, med en objektiv og en subjektiv dimensjon. Den førstnevnte dreier seg om deltagelse eller mangelen på deltagelse, mens den andre handler om den subjektive opplevelsen (eller fraværet) av tilhørighet.» (Strand og Kindt 2020, s. 16.)

I denne studien forstås utenforskap både i betydningen som beskrevet gjennom kategorien NEET, som en sammensatt utfordring både på individ og samfunnsnivå, og med en objektiv og en subjektiv dimensjon slik som Strand og Kindt forstår det. Spesifikt tolkes utenforskap her som et gjennomgående tema både når det gjelder å bryte loven, når det gjelder familierelasjoner og rundt opplevelser av hjelpeapparatet.

Hjelpeapparatet

I denne studien brukes begrepet «hjelpeapparatet» om tiltak, institusjoner og foretak innenfor helse- og sosialsektoren. Giddens (1997) betegner hjelpeapparatet som «et abstrakt system som tilbyr oss den hjelp som vi tidligere fikk gjennom nettverk». For denne studien er det lagt til grunn at hjelpeapparatet betegner tjenester som tilbys fra det offentlige og som er gratis for innbyggerne.

Minoritetsetnisk

Eriksen og Sørheim (2006) beskriver etnisitet som «opplevde kulturforskjeller som vedvarer over en viss tid, og som gjøres relevante i samhandling mellom mennesker.» De sier videre at «... en slik tilnærming legger til grunn at etnisitet er noe som utspiller seg i relasjonen mellom mennesker, og som utvikles i samspill med lokale situasjoner som den enkelte inngår i.» Videre forklarer de begrepet minoritetsetnisk slik:

«... en samlebetegnelse som grupperer mennesker basert på deres bakgrunn fra et bestemt land, felles språk, og/eller religiøs tilknytning. Minoritetsetnisk innebærer å være i mindretall i forhold til majoriteten når det gjelder forhold som språk, religiøs

tilknytning eller tradisjoner. En etnisk minoritet er en gruppe som er i mindretall i et storsamfunn, og som eksisterer som en etnisk kategori over en viss tid.» (Eriksen og Sørheim, 2006 s. 42)

Sommerfeldt, Hauge og Øverlien (2014) skriver i sin rapport fra NKTVS at det å plassere folk i kategorien «minoritetsetnisk» er en omdiskutert måte å snakke om mennesker på. De sier videre at begrepet gjerne brukes i omtale av personer med bakgrunn fra land utenfor Europa og Nord-Amerika, gjerne land i Afrika, Asia og Midtøsten. I rapporten anvendes begrepet “minoritetsetniske familier” om familier der «foreldrene er født i land utenfor Europa, Oseania og Nord-Amerika og «minoritetsetniske barn og unge” om barn og unge som selv er født, eller har foreldre som er født, i land utenfor Europa, Oseania og Nord-Amerika» (Sommerfeldt, Hauge og Øverlien, 2014, s. 15).

Begrepet «minoritetsetnisk» er med som et sentralt begrep i denne studien fordi deltakerne i intervjuene selv mente at deres etnisitet påvirket deres familierelasjoner, deres kontakt med politiet og/eller deres manglende informasjon om hjelpeapparatet.

Atferdsvansker

Oslo universitetssykehus (2023) definerer atferdsvansker hos barn og ungdom som «ulike former for regelbrytende eller utagerende atferd. Atferden gjentas over tid og er tydelig utenfor det som vurderes som sosialt akseptabelt.» Særlig er Multisystemisk Terapi (MST) utviklet for å nå denne gruppen ungdom og deres familier. Christensen og Mauseth (2007) definerer alvorlige atferdsvansker gjennom inklusjonskriteriene for hvilke ungdommer som tilbys MST. Eksempler på slike atferdsvansker er:

«(...) kriminell eller straffbar atferd, at den unge er i umiddelbar fare for plassering utenfor hjemmet, at vedkommende skulker eller har andre skoleproblemer i forbindelse med atferdsproblemene, at ungdommen fysisk utagerer i hjem, nærmiljø eller skole, at det er omfattende verbal aggresjon eller verbale trusler om å skade andre i sammenheng med problemene nevnt over, eller rusmisbruk i sammenheng med problemene nevnt over.» (Christensen og Mauseth, 2007, tabell 1.)

I begge definisjonene representerer gjentatt kontakt med politiet uttrykk for atferdsvansker. Begrepet atferdsvansker vil bli brukt her da dette ligger til grunn for tidligere forskning og brukes i fagmiljøer familieterapeuter er i kontakt med som barnevern og barne- og ungdomspsykiatri. Atferdsvansker antas derfor å være et begrep mange kjenner til og som former måtene vi tenker på.

«Særlig utsatt»

Begrepet «særlig utsatt ungdom» ble først benyttet av Oslo kommune og de ansatte i bydelen for å definere hvilke ungdommer som var i målgruppen for prosjektet. Før dette benyttet bydelen begrepet «ungdom i rød risikogruppe». Ungdommer som var i kontakt med minst to offentlige hjelpe- eller kontrollinstanser og stod i fare for å utvikle eller opprettholde atferdsvansker falt innunder kategorien. Ungdom som stod i fare for å havne i varig utenforskap falt også innunder kategorien. De ansatte i bydelen har nå endret hvordan de omtaler denne gruppen unge til «ungdom med gjenstridige problemer» da dette brukes av Helsedirektoratet og integrerings- og mangfoldsdirektoratet. «Gjenstridige problemer» stammer fra det engelske «wicked problems» (Ulfrstad, 2011 i Strand og Kindt, 2020, s. 19).

Begrepet «særlig utsatt» brukes imidlertid i denne studien da det i planleggingsfasen og i tiden intervjuene ble gjennomført ble brukt av de ansatte i prosjektet. Det brukes også fordi det fremstår som noe mindre stigmatiserende en «ungdom med gjenstridige problemer» slik jeg tolker det.

Etiske refleksjoner rundt begrepene som definerer de unge

Begrepene som er nevnt ovenfor brukes i denne oppgaven fordi noen er kjent i dagligtale, i hjelpeapparatet som jobber med barn og ungdom og noen også gjennom i media. Noen av begrepene brukes i forskning og flere brukes spesielt i hjelpeapparatet. Eksempelvis brukes begrepet atferdsvansker i flere av barnevernlovens paragrafer (LOB § 6-1, § 6-2 og § 6-3). Disse paragrafene hjemler tiltak som bygger på en vurdering av at ungdom viser alvorlige atferdsvansker og gjelder frivillige og ufrivillige plasseringer av ungdommer utenfor hjemmet. Begrepet benyttes også for å beskrive slike utfordringer i forskning (Berg et al., 2020). I barne- og ungdomspsykiatrien brukes begrepet «atferdsforstyrrelser» som en egen

gruppe psykiatriske lidelser barn og unge kan diagnostiseres med ifølge ICD-10 (International Classification of Diseases, 10th. Revision), kategori F90-F98. En atferdsforstyrrelse forutsetter tydelige atferdsvansker. De sentrale begrepene jeg har brukt i studien har medført mange vurderinger, diskusjoner og undringer.

En innvending mot å bruke f. eks begrepet «atferdsvansker» er at det kan oppfattes som uklart, upresist og kanskje noen ganger også feil. Kanskje kunne man fra et systemisk perspektiv heller kalt det som fremstår som atferdsvansker for «reaksjoner på situasjoner», «reguleringsuttrykk», «følelseskonsekvenser» eller «beskyttelsesreaksjoner»? Fra et systemisk perspektiv spesielt er min innvending at ordlyden plasserer vanskene «i» eller – hos- den enkelte unge. Jeg mener at atferdsvansker i all hovedsak må forstås i en relasjonell kontekst slik Lorås et al. (2017) inspirerer til gjennom sin definisjon av systemisk perspektiv. Å tillegge noen atferdsvansker i en juridisk eller psykiatrisk ramme, kan medføre at det enkelte barn eller ungdom opplever å være et problem kun i kraft av å eksistere. I et systemisk perspektiv blir en slik forståelse sjelden nyttig og til og med uetisk?

Personlig mener jeg at begrepet «særlig utsatt» også kan diskuteres fordi det i norsk språk kan gi inntrykk av at det i hovedsak handler om unge som er utsatt for konkrete handlinger og/eller på en måte bør tas hensyn til uten at man kanskje vet hva disse unge skal være utsatt **for**. Et annet aspekt ved dette er at det å havne i kategorien «særlig utsatt» kan pålegge ungdom som *ikke* opplever seg som offer, en slags offerrolle. Bruken av begrepet har vært diskutert med ansatte innad i prosjektet og det er tatt opp på kommunalt nivå. Å defineres som «særlig utsatt» er kanskje likevel noe mindre belastende enn å bli definert som en «ungdom med gjenstridige problemer». Dette kan kanskje oppfattes som et enda mer stigmatiserende begrep, da det gjennom ordlyden, igjen, plasserer problemet «i» ungdommen gjennom ordet «med». I tillegg kan denne gruppen unges utfordringer gjennom ordlyden fremstå som noe som er spesielt vanskelig å få bukt med (jf. gjenstridig). Begrepet «ungdom med gjenstridige problemer» kan imidlertid også oppfattes som realistisk ut ifra hvor alvorlige utfordringer noen ungdommer i kategorien har. Begrepet bør likevel kanskje vurderes av nevnte etiske hensyn og hvorvidt det passer med det engelske «wicked»?

Som nevnt av Sommerfeldt, Hauge og Øverlien (2014) er det å plassere folk i kategorien «minoritetsetnisk» en omdiskutert måte å snakke om mennesker på. Minoritetsetnisitet var ikke et kriterium for å delta i studien. Begrepet brukes likevel her fordi de unge mennene selv sier at de opplever sin etnisitet som avgjørende for mange av opplevelsene de forteller om. De uttrykker også at deres familierelasjoner bør forstås i lys av at de er minoritetsetniske. Det er likevel ikke uten utfordringer for meg at en slik «definerende karakteristikk» tas med i denne studien. Dette fordi det kan fremstå stigmatiserende når minoritetsetnisitet nevnes i sammenheng med noen av studiens temaer som f. eks. kontakt med politiet og beskrivelser av utenforskap. Vurderingen er likevel at deltakerne forklarer sine liv uløselig knyttet til aspekter ved å være minoritetsetnisk og sentrale punkter i analysen og diskusjonen ville gått tapt dersom det ble utelatt. Begrepet har derfor fått sentral plass både i problemstillingen, i analysen og i diskusjonen.

Helst vil jeg omtale de som er intervjuet for «gutta» eller bare mennene. De fleste stedene vil jeg derfor gjøre nettopp det. Kontekst og det gutta selv opplever som «definerende karakteristikk» er samtidig sentralt for meg som familieterapeut. Å se menneskers livshistorier, styrker og utfordringer i kontekst passer med mitt menneskesyn generelt. Å se folks utfordringer i et systemisk perspektiv passer min familieterapeutiske grunnlagsforståelse spesielt.

Systemisk perspektiv og familieterapi

Systemisk teori og praksis brukes som betegnelse på et vitenskapssyn, et menneskesyn, og som en samlebetegnelse for en mengde systemorienterte psykoterapeutiske retninger (Tilden et.al 2022). Om systemisk familieterapi sier forsker innenfor familieterapifeltet, Lennart Lorås (2016) dette:

«I dag eksisterer det en mengde ulike modeller under fellesbetegnelsen systemisk familieterapi (Boston, 2000). De ulike modellene presenterer systemisk familieterapi til dels ulikt (for eksempel i hvilken grad struktur og tydelig ekspertrolle er en del av tilnærmingen). Det er derfor vanskelig å redegjøre for systemisk familieterapis

teoretiske grunnlag uten at presentasjonen av teori står i fare for å oppleves utydelig.» (Lorås, 2016, s. 95-96)

Lorås løser dette gjennom videre å ta utgangspunkt i å forstå systemisk familierapi slik Leeds Family Therapy Research Centers manual for systemisk familierapi presenterer det (Pote et al., 2000) sammen med tilhørende etterlevelseshetokoll (Stratton et. al., 2009).

Lorås forklarer videre at:

«Manualen består av prinsipper hentet fra systemisk terapi etter Milano-modellen (Boscolo, Cecchin, Hoffman, & Penn, 1987), narrativ terapi (White & Epston, 1990), løsningsfokuserte tilnærminger (de Shazer, 1994) og samarbeidsbasert terapi (Anderson, 2012). Etterlevelseshetokollen brukes for å vurdere hvorvidt terapeutene følger prinsippene for systemisk familierapi som beskrevet i manualen (Pote et al., 2002; Stratton et al., 2009)» (Lorås, 2016, s. 96.)

Lorås et al. (2017) presiserer at et systemisk perspektiv medfører at det er det relasjonelle mellom mennesker som er avgjørende for å løse vansker. Deres definisjon ligger til grunn for denne studien. De hevder konkret at:

«... menneskers utfordringer og vansker best kan løses innen det relasjonelle systemet og den kontekst de oppstår. Klientenes egne erfaringer og historie anses å være det beste utgangspunktet for å finne nye løsninger på fastlåste problemer. Et grunnleggende terapeutisk mål er derfor å mobilisere familiens relasjonelle styrker for å gjøre uhensiktsmessige symptomer overflødige eller mindre problematiske (...) En forståelse av mening som skapt gjennom språket gjør det til et terapeutisk mål å identifisere hver klients tanker, følelser og tro, for på denne måten kunne samskape ny mening, fasilitere nye forståelser og alternative løsninger. Gjennom den terapeutiske prosessen har terapeuten en holdning preget av respekt, forståelse av sin kunnskap som tentativ og anerkjenner klienten som ekspert på eget liv. Definisjonen konstruerer en kontekstuell og relasjonell terapiform. Den fasilitere de ulike utviklingsretningene innen fagfeltet forankret i et sosialkonstruksjonistisk

kunnskapssyn. Den er influert av tenkning knyttet til Bateson, Løsningsfokuset terapi, Milano-skolen og språkssystemiske retninger. (Lorås et al., 2017, s. 141-142.)

Sosialantropologen Gregory Bateson (1972) presenterte en idé som er blitt til en familierapeutisk grunnlagstanke om «en forskjell som gjør en forskjell». Eksempelvis kan dette innebære at en terapeut bidrar med en slags «intervensjon» via en betraktning, re-framing, spørsmålstilling og mange andre familierapeutiske grep. Disse grepene inviterer personene terapeuten snakker med til å tenke eller se ting «passe» annerledes. Eventuelt kan forskjellen bestå av å få ny informasjon som videre inkorporeres og gjør en forskjell for personen. Denne forskjellen som terapeuten bidrar med må være «passe stor». Den må ikke være for liten, slik at den ikke beveger i noen retning eller oppleves irrelevant av den terapeuten snakker med. Forskjellen må heller ikke være «for stor», slik at den virker helt feil for personen man snakker med fordi vedkommende ikke kjenner seg igjen. Hvis menneskelige utfordringer og vansker best løses relasjonelt, slik som systemisk familierapi foreslår, hva kan utgjøre en «passe forskjell» for de unge mennene denne studien handler om? Dette vil jeg vil tematiseres både i diskusjonen og avslutningsvis.

For å forstå mer av hvordan unge, minoritetsetniske menn i Gamle Oslo beskriver sine familierelasjoner vil jeg også se nærmere på hva slags syn vi har på foreldreskap og barn og barndom i samfunnet vi lever i. Burnhams teori om barnesyn (2005), Skilbreis studie om klasseforskjeller i barnesyn og Stefansens (2008) teorier om et normativt ideale om et intensive foreldreskap i middelklassen, danner grunnlag for denne delen av diskusjonen. Dette handler om å tolke de unge, minoritetsetniske mennenes beskrivelser av familierelasjoner i lys av at det finnes forskjellige idealer for hvordan man praktiserer foreldreskap.

Å ta empirien på alvor

En diskusjon som foregår på familierapifeltet handler om å «ta empirien på alvor» (Solem et al., 2008; Tilden, et al., 2022). I diskusjonen om å ta empirien på alvor er et av temaene hvorvidt familierapeuter har en klar preferanse for kvalitativ kunnskapsproduksjon.

I denne studiens tilfelle tar jeg empiri fra både kvalitativ og kvantitativ kunnskapsproduksjon om tidlig innsats og foreldreinvolvering på alvor gjennom å se hvordan disse formene for kunnskapsproduksjon kan utfylle hverandre. Empiri på flere fagområder understøtter en tidlig innsats gjennom forebygging, foreldreinvolvering og familiebaserte tiltak dersom barn og ungdom viser atferdsvansker (Andersen og Dæhlen, 2017; Konradsen og Konradsen, 2018; Heckmann, 2012).

Jeg vil i denne sammenheng trekke inn erfaring- og resultater fra en statistisk analyse jeg har gjennomført under studiene på Oslo Met for vise hvordan man som student kan trene seg i å ta flere typer empiri på alvor. Jeg fikk gjennom statistisk analyse resultater som tilsier at det er en lineær, signifikant sammenheng mellom ungdoms kontakt med politiet og deres forhold til foreldrene (Eriksen, 2022). Dette støtter opp om foreldreinvolvering som tiltak for å hindre utvikling av atferdsvansker blant ungdom. Ved å vise til disse funnene som en inspirasjon gjennom denne studien, gjør jeg et forsøk på å bidra til selv å ta flere typer empiri på alvor.

Kapittel 3: Å ta empirien på alvor

Flere anerkjente familieterapeuter har bidratt i den nevnte pågående diskusjonen om å «ta empirien på alvor». Først introduserte Solem et al. (2008) disse tankene og hevdet at deler av fagfeltet har en preferanse for kunnskap fra kvalitative studier fremfor kvantitative. En av familieterapifeltets bautaer, Harlene Anderson (2016) hevder at fagfeltet i all hovedsak kun kan gjøre nytte av kvalitativ forskning på grunn av fagets «essens». Tilden et al. (2022) videreutvikler tankene fra det de kaller 2008-artikkelen, og konkluderer med en slags «både-og» tilnærming til produksjon av kunnskap på familieterapifeltet. De velger seg videre det de senere beskriver som «kritisk realisme og interaktiv konstruktivisme som foretrukket kunnskapskompass» (Tilden et al., 2023, s. 170). En annen anerkjent familieterapeut, Einar Egenæs, skriver som et tilsvarende til Tilden et al. (2022) at han mener «...at den overordnede horisonten for våre praksiser må være humanistisk faglighet; etikk og fenomenologisk hermeneutikk» (Egenæs, 2023, s. 164).

Tilden et al. (2023) svarer Egenæs senere at deres standpunkt er å se «viktigheten av å bruke hele spennet av forskningstilnærminger for å kunne framskaffe best mulig kunnskap fra et bredt spekter av kilder til nytte for vårt fagfelt». (Tilden et al., 2023 s. 169.) Denne debatten har inspirert til tanker om hvordan en student kan oppøve å se viktigheten av flere former for kunnskapsproduksjon. Her er mitt forsøk:

I rekrutteringsprosessen til intervjuene som denne studien er bygget på, gjennomførte jeg parallelt statistiske analyser i et kurs om kvantitative forskningsmetoder ved Institutt for Sosialfag på Oslo Met. Et datasett fra Ungdata (2014-2016), en spørreundersøkelse gjort blant ungdom i hele landet, lå til grunn for de statistiske analysene. I en av disse analysene valgte jeg å stille forskningsspørsmålet: «Finnes det en sammenheng mellom ungdoms kontakt med politiet for noe de selv har gjort, og deres forhold til foreldrene?». Gjennom korrelasjonsanalyse og multipl regressjonsanalyse fant jeg signifikante ($p > .001$) sammenhenger mellom ungdoms kontakt med politiet, hvorvidt de hadde deltatt i slåsskamp og deres forhold til foreldrene (Eriksen, 2022).

Jeg så hvordan jeg fikk statistisk signifikante resultater som kunne bidra til å manifestere viktigheten av foreldreinvolvering i ungdoms atferdsvansker, forutsatt at gjentatt kontakt med politiet og slåssing forstås som atferdsvansker (Thrane, 2017). Dette er resultater som taler for tidlig innsats, foreldreinvolvering og familierapeutiske tilnærminger til atferdsvansker.

Det som likevel ble et spørsmål gjennom dette arbeidet var at dersom jeg ikke i tilstrekkelig grad vurderte og presenterte utfordringene ved datainnsamling og analyse som en svært viktig del av kvantitativ kunnskapsproduksjon, kunne jeg kanskje overvurdere signifikansen av sammenhengene? (Thrane, 2018). Dette er aktuelt fordi jeg opplever at korrelasjoner i statistisk analyse ikke sjelden blir presentert som årsakssammenhenger i media og offentlig ordskifte. Poldrack (2020) advarer mot dette, å forvirre korrelasjon med årsakssammenheng i sin artikkel om «best practises».

Det jeg konkret så i mine analyser, var at det var «litt lettere» enn jeg hadde forventet å finne en signifikant statistisk sammenheng. Jeg fant som nevnt en signifikant, lineær sammenheng mellom ungdoms kontakt med politiet, hvorvidt de deltok i slåsskamper og deres forhold til foreldrene. Selv om resultatene var signifikante forklarte variablene som representerte ungdoms forhold til foreldre og slåssing kun 8,35 % av variasjonen i ungdoms kontakt med politiet. Et viktig aspekt ved å formidle disse resultatene vil da være at der er **svært mange** andre faktorer som også henger sammen med ungdoms kontakt med politiet. For å basere tiltak som skal iverksettes for ungdom og familier på kunnskap basert på statistisk signifikans, vil det være nødvendig å kontrollere for mange flere variabler enn det jeg gjorde i min student-analyse.

Likevel gir denne kvantitative analysen verdifull og nyttig kunnskap om ungdomspopulasjonen generelt. Den hjalp meg også å øke forståelsen for at flere former for kunnskapsproduksjon er nyttig også for familierapifeltet. Jeg er lener meg derfor til Tilden et al. (2023) sine konklusjoner om at det er ønskelig med en både- og tilnærming til kunnskapsproduksjon på familierapifeltet:

«For best å kunne ivareta det systemiske helhetsperspektivet mener vi det er nødvendig å ta i bruk hele bredden av perspektiver og kunnskapstyper. Dermed trengs for eksempel både sosialkonstruksjonistisk, hermeneutisk-fenomenologisk og positivistisk/empiristisk kunnskap.» (Tilden et. al., 2023, s. 170.)

Tidligere erfaring med statistisk analyse har derfor vært en inspirasjon og nyttig kunnskap i gjennomføringen av denne kvalitative intervjustudien. Bengtsson og Andersen, 2017 mener at effekt av tiltak satt inn mot «socialt utsatte unges risikoaferd ofte undersøges kvantitativt igjennom forskjellige effektmålinger». De sier videre at det «i mindre grad har vært fokus på, hvordan de unge selv opplever deres risikoatferd og den hjelp, de modtager fra systemets side» (Bengtsson og Andersen, 2017 s. 273.)

Den viktige, men noe begrensede informasjonen jeg fikk fra Ungdatasettet (2014-2016) var basert på svar fra ungdom fra hele landet. Ungdommene som svarte på undersøkelsen gikk på skolen og valgte å svare på undersøkelsen. For å finne svar på mitt forskningsspørsmål ble intervjuer med særlig utsatt ungdom som erfaringsmessig *ikke* alltid er tilstede på skolene tydelig.

Studiens utvalg: unge menn i Gamle Oslo

Prosjektgruppen og jeg ble med bakgrunn i formål og forskningsinteresse enige om kriterier for utvalget av intervjupersoner. De unge som skulle inviteres til å delta skulle ha vært i kontakt med minst to offentlige tjenestetilbud eller kontrolltjenester som jobbet med tiltak for ungdom. Dette inkluderte kommunale lavterskeltiltak, politi, barnevern, barne- og ungdomspsykiatrien eller NAV. Det var en forutsetning at de ansatte i bydelen definerte at ungdommene var i kategorien «særlig utsatt» for å opprettholde alvorlige atferdsvansker og å havne utenfor skole eller arbeid. De unge som ble tilbudt å delta i min studie var mellom 18 og 25 år.

Prosjektleder satt meg i kontakt med ansatte i Oslo kommune. De aktuelle ansatte fikk tilsendt informasjonsskriv og kontaktet unge som de vurderte passet inn i målgruppen. I utgangspunktet hadde kommunens ansatte mange aktuelle kandidater til studien. Samtaler med flere ansatte i Oslo kommune ble gjennomført i forbindelse med planleggingen av

intervjuene. Alle fikk informasjon om studien gjennom telefon og e-post, via informasjonsskriv og gjennom kommunikasjon med meg. Informasjon om prosjektet, informasjonsskriv, intervjuguide og godkjenning for å gjennomføre studien er vedlagt (se vedlegg 1, 2, 3 og 4). Jeg deltok i tillegg på et to-dagers seminar i regi av prosjektet «Felles innsats for utsatt ungdom». En av de som jobber med unge i målgruppen fikk informasjon om min studie på seminaret.

Tilsammen fikk jeg gjennom en periode på litt over et år kontaktdetaljer på 8 personer som ansatte i bydelen tenkte var aktuelle kandidater til denne studien. Rekrutteringen skjedde under covid-19 pandemien og tilhørende skiftende restriksjoner rundt all aktivitet som innebar å møte folk ansikt til ansikt. Dette medførte utfordringer med fysiske møter og gjennomføring. De ansatte i Oslo kommune og jeg strevde derfor med å finne møtepunkter, og pga. sykdom blant ansatte ble to intervjuer avlyst. Ytterligere to av kandidatene var av diverse grunner etter noe tid ikke lengre tilgjengelige for intervju. Det var ikke på noe tidspunkt de unge mennene selv som gjorde gjennomføringene vanskelig.

Alle som ble tilbudt å delta fikk via informasjonsskriv og muntlig informasjon forklart deres mulighet til å samtykke til deltakelse. Alle fikk utførlig informasjon om min taushetsplikt og hvordan jeg ville anonymisere bidragene. Alle som deltok samtykket til deltakelse til kontaktpersonen i kommunen, og muntlig til meg før intervjuene startet. Alle samtykket til at utdrag fra deres historier kunne publiseres. Jeg mottok kun muntlige samtykker da intervjuene ble gjennomført elektronisk og under pandemirestriksjoner. Alle de unge som deltok uttrykte seg positivt om å bidra.

Gjennomføring av intervjuene

Intervjuguiden startet med spørsmålet: *Hvis du skulle fortelle om livet ditt, hvor ville du starte da?* (se vedlegg 3.) Jeg stilte dette første spørsmålet likt til alle, og sørget for at temaene i problemstillingen ble berørt i alle intervjuene. De resterende spørsmålene ble stilt i en rekkefølge som i hovedsak fulgte intervjuguiden, men som også gav rom for tilpasninger ut fra hvor mye de enkelte fortalte og deres unike fortellinger.

Samtaletemaene og mange av spørsmålene var av både sensitiv og privat karakter, særlig når det gjaldt lovbrudd, soning og familierelasjoner. Jeg tilnærmet meg de vanskeligste av disse temaene ofte ved å be om lov til å spørre. Jeg formulerte dette på måter som gav de unge mennene et valg om de ville svare, og om hva de ville fortelle om temaene.

Eksempelvis brukte jeg måter å spørre på som innebar: «... hvis jeg kan spørre om ...?», «...er det sånn å forstå ...?», «Har jeg forstått deg rett hvis ...?» og andre liknende formuleringer.

Intervjuene ble gjennomført via Teams og via telefon, og tilrettelagt via telefonisk og elektronisk kontakt i forkant. Flere av deltakerne uttrykte at det var fint at de kunne delta uten fysisk å måtte møte opp et konkret sted. Noen var hjemme hos seg selv, andre gjorde forefallende arbeid mens intervjuet foregikk, og noen var ute og gikk tur. Det fremstod som at å legge det opp på denne måten gjorde deltakerne komfortable i situasjonen.

Formen på intervjuene var semi-strukturert på den måten at intervjuguiden var utformet og ble benyttet. Det var likevel slik at jeg gav rom for- og bidro til- at andre kortere og mer utfyllende spørsmål ble stilt og besvart for å finne svar på mitt forskningsspørsmål. I tillegg stilte jeg spørsmål som kontakt med politiet og mangel på penger og informasjon.

Jeg anså det som etisk riktig å gjennomføre intervjuene med en positiv tone og lot de som deltok vite hvor viktig deres bidrag var til min studie.

Jeg fikk til sammen 4 lengre intervjuer med det som i dag er unge menn. Alle intervjuene var på over 1,5 time, tre av intervjuene var på over 2 timer. Tre av deltakerne var over 22 år, én var yngre.

Intervjuene ble tatt opp med Oslo Mets godkjente opptaksapplikasjon, og sendt til lagring i kryptert Nettskjema. Intervjuene ble transkribert i hovedsak henhold til anbefalte retningslinjer hos Magnusson og Marecek (2015). I hovedsak fordi Magnusson og Marecek anbefaler å transkribere rett etter at intervjuene er gjennomført. I denne studien ble de fulle transkripsjonene i gjort etter at alle intervjuene var gjennomført. Ellers fulgte jeg retningslinjene etter beste evne. Jeg brukte ca. en arbeidsdag på hvert intervju, da engasjementet ved gjennomhøring var høyt, og lyd kvaliteten på deler av intervjuene

varierte. Jeg hadde noe erfaring med transkribering av intervjuer fra tidligere studier, men i et mye mindre omfang.

Det kom i intervjuene frem at mennene som deltok hadde hatt gjentatt kontakt med politiet og hadde opplevd å bli arrestert. De fleste var straffedømt og hadde fått fengselsdommer. Alle jeg intervjuet var i tillegg minoritetsetniske. Minoritetsetnisitet og kontakt med politiet spesielt var som nevnt ikke kriterier for deltakelse. Etnisitet og kontakt med politiet var imidlertid aspekter mennene beskrev som viktige for sine familierelasjoner og opplevelser av å være utenfor.

Forskningsspørsmål

Med grunnlag i prosjektets målsettinger, mine interesser og etter hvert kjennskap til de som deltok spisset jeg den tentative problemstillingen jeg hadde før intervjuene og kom frem til forskningsspørsmålet «**Hvordan beskriver unge, minoritetsetniske menn som har vært i gjentatt kontakt med politiet sine familierelasjoner og sin kontakt med hjelpeapparatet i Gamle Oslo?**»

Tematisk analyse

Koding

Jeg noterte refleksjoner og idéer både underveis mens intervjuene foregikk og under koding av transkripsjonene. Jeg kodet så intervjumaterialet ved å fremheve og sette ord på viktige poenger slik Johannessen et al. (2018) foreslår. Av gamle studievaner foretrakk jeg å bruke fargekoder med markeringstusj. De anbefaler også å gjøre datanære stikkordsoppsummeringer for enklere å se nyanser og distinksjoner i dataene, for lettere å oppdage uventede mønstre og sammenhenger, bli bevisst hvordan jeg begrepsfester data og om begrepene jeg bruker faktisk passer til innholdet i dataene. De sier videre at for å vite om man har kodet tilstrekkelig datanært kan bruke Tjoras «kodetest» (2017, s. 203). Denne testen «består av to enkle spørsmål: (1) Kunne man laget koden før kodingen, og (2) skjønner man hva dataenes konkrete innhold er, bare ved å lese koden?» (Johannessen et al., 2018, s. 291.) Man skal videre kunne svare «nei» på det første spørsmålet, og «ja» på det

andre ifølge Tjora. Dette for å kvalitetssikre kodingen. Jeg gjorde kodingen så datanær som mulig vet å bruke konkrete ting gutta sa som stikkord i margene.

Kategorisering

Analyseprosessen startet forøvrig allerede under intervjuene. Etter hvert som de unge fortalte sine historier formet temaer seg som senere ble til kategorier under kodingen av de transkriberte intervjuene. På denne måten har analyseprosessen og forming av koder, kategorier og temaer gått om hverandre, og frem og tilbake slik Bengtsson og Andersen, (2017) forteller er en vanlig prosess i kvalitativ analyse.

Jeg så til slutt på hvilke overordnede tema de enkelte historiene inneholder, for deretter å se etter likheter og forskjeller mellom historiene. Analysen representerer imidlertid ikke noen fasit på hvilke- eller hvor mange kategorier eller tematiske spor mennenes fortellinger inneholder. Analysen er heller ikke en uttømmende.

Deler av beskrivelsene og historiene tolker jeg at henger sammen på den måten at det er mange likheter i det de unge forteller selv om historiene deres er unike. Deltakerne fortalte flere liknende opplevelser omkring kontakten de hadde med politiet. Særlig ble de første møtene med politiet nevnt, samt det å bli «profilet» på grunn av utseende, hvor de befant seg og hvem de var sammen med. Dette førte til at jeg valgte kategorien 'kontakt med politiet'. Denne kategorien kom frem både underveis i intervjuene og ble helt tydelig når intervjumaterialet ble kodet. Når det gjaldt familierelasjoner hadde deltakerne unike helhetshistorier, men beskrivelser av å føle seg som en dårlig sønn, ikke helt som «en mann» og som en slags byrde for familien fremstod med likheter for meg. Kategorien 'beskrivelser av familierelasjoner' delvis gjennom studiens formål allerede før intervjuene. Det de unge mennene forteller og ikke forteller om sine familierelasjoner er sentralt for studiens funn. Mennene forteller også at de i liten grad kjente til hjelpeapparatet som barn. Generelt nevner mennene manglende tillit som en utfordring i møte med voksne da de var ungdommer selv. Disse beskrivelsene førte til kategorien 'opplevelser av hjelpeapparatet' som overlapper noe med kategorien 'mangel på informasjon og penger'.

Mennene forteller at mangel på informasjon gjorde at de som ungdommer kom i mange vanskelige situasjoner i forbindelse med skole og fritidsaktiviteter. De forteller også at fordi foreldrene deres ikke alltid visste hva som gjaldt i den norske kulturen og samfunnet, opplevde de selv å stå midt imellom to verdsett når de skulle finne ut hva som var «rett og galt». De opplevde noen ganger at det som var bra i den ene kulturen, var dårlig eller ikke akseptert i den andre, og omvendt. En av deltakerne omtaler dette som å «stå i kulturspagat». Mangel på penger til aktiviteter og utstyr er også opplevelser mennene forteller om. De beskriver at pengemangel sammen med opplevelser av å være utenfor familien og uten informasjon ofte har ført til at de har valgt å bryte loven.

Kodingen resulterte dermed i kategoriene: 'kontakt med politiet', 'beskrivelser av familierelasjoner', 'opplevelser av hjelpeapparatet' og 'mangel på penger og informasjon'.

Troverdighet, transparens og overførbarhet

Styrker ved studien

Spørsmålene i intervjuguiden er lagt tett opp mot det jeg ønsker å undersøke. Jeg har etterstrebet å være tro mot guttenes beskrivelser. Jeg har under intervjuene spurt om mine forståelser av det som har blitt sagt har vært riktig ved å oppsummere svar som har vært uklare. De gangene jeg har sammenfattet det mennene har sagt, eller brukt andre ord enn det de selv har brukt, har de gitt uttrykk for å kjenne seg igjen i beskrivelsene underveis. Der det fortsatt har vært uklarheter, er det notert og endret etter beste evne. Deltakerne har sagt at tolkninger av hva de har sagt har vært «spot on» og at vi har «truffet spikeren på hodet» når vi sammen har gått gjennom forståelser av svarene og opplevelsene. Dette sammen med deltakernes omfattende bidrag og entusiasme, gjorde at jeg fikk det jeg mener er svært tykke historier om deres relasjoner og opplevelser av hjelpeapparatet. Dette øker gyldigheten gjennom at problemstillingen ble belyst og besvart. Jeg har strukket meg etter å være transparent omkring alle deler av planleggingen og gjennomføringen av studie tidligere i dette kapittelet.

Jeg benyttet meg av stillhet og pauser i samtalen for ikke å ta på meg en terapeut eller hjelperrolle. Jeg unngikk også å gi råd og veiledning.

Flere av tolkningene fra min analyse samsvarer med Kompetanseteamets (2022) rapport når det gjelder det å vegre seg for eller bli frarådet å oppsøke hjelpeapparatet som gutt/mann. Bydel Søndre Nordstrands kartlegging av det de kaller «ungdom i risiko» sine opplevelser bærer likheter med hvordan mennene i min studie beskriver rådene de fikk -eller ikke fikk- fra foreldre. Det at disse rådene ikke samsvarte med hva de f. eks ble fortalt på skolen var forvirrende. Det kommer også frem liknende type informasjon i bydel Søndre Nordstrands som i min studie om at minoritetsetniske gutter ofte ikke vil informere foreldrene sine om vansker de opplever. Hollekims (2020) rapport om unge menn som selger rus på Vaterland viser også noen av de samme tolkningene som jeg har kommet frem til. Dette gjelder slik jeg forstår det hvordan mennene i Hollekims rapport og min studie beskriver livet i miljøet rundt

Vaterland. I dette miljøet er de «utenfor loven», de snakker lite om familie og de fleste er utenfor hjelpeapparatet.

Lid et al. (2022) viser også til funn som tilsier at det å finne den ene personen fra hjelpeapparatet som forstår, som «er der» over tid og stiller seg villig til å hjelpe, er avgjørende for ungdom som viser atferdsvansker. Her kan man se at funnene deres samsvarer med mine som tilsier at slike typer relasjoner, til noen utenfor familien, kan være nyttig for unge minoritetsetniske menn som er i gjentatt kontakt med politiet i Gamle Oslo.

Samsvar mellom min studie, tidligere publisert forskning og andre kunnskapssamlinger styrker denne studiens overførbarhet.

Jeg søkte som nevnt bekreftelser på mine forståelser og tolkninger av det de fortalte for å sikre at jeg hadde forstått dem riktig og slik de ønsket. Dette kan ha medført at noen bekreftet mer enn intendert, noe annet enn hva de mente på grunn av mine formuleringer, og at noen av mine formuleringer var lettere å bekrefte enn å avkrefte. På den andre siden fremstod det om deltakerne opplevde måten samtalen foregikk på som seriøs og positiv. Deltakerne bekreftet at de gjerne ville bidra med sine historier og erfaringer, og min vurdering er at alle som deltok hadde viktige poenger og gode refleksjoner.

På de ovennevnte måtene fremstår funnene som troverdige for unge, minoritetsetniske menn som er i gjentatt kontakt med politiet i Gamle Oslo.

Studiens begrensninger

Studien er basert på et antall deltakere som med fordel kunne vært økt for eventuelt å styrke både troverdighet og overførbarhet. Med flere deltakere ville jeg kanskje fått flere nyanser i beskrivelsene av familierelasjoner og opplevelser av hjelpeapparatet.

Deltakerne er også valgt ut på bakgrunn av alder og at de av ansatte i Oslo kommune ble vurdert til ikke å være i akutte livskriser, samt å ha kommet noe videre i livene sine. Kanskje ville de som er noe yngre enn de som er intervjuet her i større grad rapportere om kjennskap til hjelpeapparatet fra tidlig alder. Den yngste deltakeren i denne studien forteller at når noe vanskelig med skolen skjedde ham, så benyttet seg av en slik lavterskel hjelpetjeneste som

han beskrev at «alltid hadde vært der». Dette er forskjellig fra de andre deltakerne, som ikke beskriver kjennskap til hjelpeapparatet fra tidlig alder. Kanskje ville dette sett annerledes ut dersom jeg hadde fått flest deltakere i nedre del av aldersspennet som var i målgruppen for studien.

Selv om flere av beskrivelsene fra intervjuene peker i samme retning, er det også store forskjeller i historiene mennene forteller. Dette gjelder først og fremst om i hvilken grad de opplever egen atferd som problematisk i utgangspunktet. Deltakerne i studien er også rekruttert av personer som vurderer at de har, eller representerer, forskjellige former for «suksesshistorier». Dette kan ha påvirket funnene som vektlegger betydningen av oppfølging fra hjelpeapparatet. Kanskje ville mindre tydelige føringer på utvalg gitt andre funn. Det er også slik at noen av funnene i denne studien peker i motsatt retning av tidligere forskning på foreldreinvolvering når ungdom viser atferdsvansker. Mennene i mitt utvalg ønsket *ikke* foreldreinvolvering da de hadde det mest vanskelig, og hindret dette aktivt. Dette kan ses som kontrast til mye av kunnskapsgrunnlaget for denne studien som vektlegger tidlig innsats og foreldreinvolvering. Jeg tenker dette imidlertid i hovedsak har å gjøre med at jeg har spurt mennene direkte om hva de selv ønsket og tenkte var nyttig for dem som ungdommer. Den publiserte forskningen på dette har andre utvalg.

Det er mange andre faktorer som bør belyses rundt unge minoritetsetniske menn som er i gjentatt kontakt med politiet sine beskrivelser av familierelasjoner og deres opplevelser av hjelpeapparatet for å få en god forståelse av dette. Eksempelvis kan man se på faktorer som deres egen eller foreldres psykiske (u)helse, deres omsorgssituasjon, miljøpåvirkning, fattigdom og sosioøkonomisk status, kultur, klasse og mange andre faktorer for å få analysere slike beskrivelser på et bredere grunnlag.

Etiske refleksjoner

Å be mennesker å snakke om vanskelige, vonde og skamfulle deler av sine liv har mange etiske dilemmaer. Spørsmålene i intervjuguiden skulle være åpne, men likevel innby til å snakke om familierelasjoner. Spørsmålene skulle ikke legge føringer for svarene eller virke forutinntatte både av etiske og faglige hensyn. Det var viktig å presisere deltakernes

mulighet til å trekke samtykke, min taushetsplikt og at deres historier ville bli anonymiserte ved publisering av studien.

Jeg har anonymisert og delt opp historiene for at de ikke skal være gjenkjennelige. Mange detaljer er utelatt av samme grunn. Måten de unge har håndtert å fortelle om sensitive temaer på, har fremstått imponerende og svært nyttig. Gjennom å velge aldersgruppen over 18 år, og at de som deltok skulle ha noe distanse til å være i akutte livskriser, er deres opplevelser av å bli intervjuet om dette forsøkt ivaretatt.

I følge Fangen (2022) anbefales følgende:

«I kvalitative intervjuer er det viktig å ivareta integriteten til de personene som intervjues både under selve intervjuet og i etterkant, når resultatene skal presenteres og fortolkes. Det er vanligvis et krav at man anonymiserer gjenkjennelige detaljer, og at man behandler sensitive opplysninger med varsomhet. I intervjuundersøkelser som omhandler sensitive temaer, er det ofte nødvendig å innhente et skriftlig samtykke.» (Fangen, 2022.)

Å holde meg innenfor intervjuguidens spørsmål og i forskerposisjon har ikke vært bare enkelt. Jeg har jobbet aktivt med ikke å havne i en terapeutrolle eller i «hjelperposisjon» under intervjuene for å kunne gi mennene «egne stemmer» og for at de skulle få fortelle fritt. Menneses historier handler om mange alvorlige opplevelser og det er etter min oppfatning lett å la seg engasjere og bevege. For å «unngå» at dette tok plass, og for å ivareta menneses integritet, har jeg derfor vært bevisst min rolle som intervjuer. Jeg har tilstrebet å være konkret, relativt målrettet og ofte avventende i- og etter spørsmålene.

Jeg lykkes delvis med denne bevissthets-strategien. Jeg opplevde det som utfordrende ikke å vise eller gi uttrykk for hvor mye historiene engasjerte meg og hvor interessant det de unge fortalte var, på mange flere plan enn denne studien kan vise. Det var utfordrende å begrense følelsesuttrykk og å ikke bli tydelig beveget av beskrivelsene jeg fikk. Flere av detaljene jeg fikk høre om menneses liv passer inn under beskrivelsen «sjelsettende», etter mitt syn. Å ikke gi en klar tilbakemelding på dette var uvant og vanskelig, og jeg er usikker på om det var etisk riktig. Jeg sa flere ganger at «det skjønner jeg» når de utrykte følelser om vonde og

farlige opplevelser. Å ikke si noe i det hele tatt ville etter min mening fremstått unødvendig avvisende og kunne virket på den måten at de valgte å fortelle mindre enn de gjorde.

Det ha vært en fordel med klinisk erfaring i samtaleterapi og spørsmålsstilling i en slik studie med tanke på alvorligheten i historiene jeg fikk. Kanskje har trening i en avventende, men også «engasjerte» oppfølgingsspørsmål og «lyttestil» bidratt til at jeg har fått svært detaljrike, tykke historier fra disse unge mennenes liv. De har beskrevet sin kontakt med politiet, sine familierelasjoner, sin pengemangel, sine rusproblemer, sitt forhold til hjelpeapparatet på en imponerende måte. Gjennom å uttrykke dette, og å lage mening i deres historier, håper jeg deres integritet er ivaretatt under intervjuene. I analysen forsøker jeg etter beste evne å vise at deres historier inneholder mot og selvrefleksjon, da det fremstår etisk riktig å gjøre.

Uavhengig av planlegging, tilrettelegging og gjennomføring av en slik studie er det som nevnt klare utfordrende etiske aspekter ved å be mennesker om å fortelle om sine liv når man vet at de av hjelpeapparatet har blitt oppfattet som «særlig utsatt» for å opprettholde atferdsvansker. Å finne begreper for å omtale mennene og analysens sentrale punkter har etisk sett vært spesielt utfordrende. Dette er redegjort for i kapittel 2.

I neste kapittel vil jeg vise hvordan jeg kom frem til at mennene beskriver det jeg tolker som tre former for utenforskap. Først viser jeg til en annen analyse jeg gjorde da jeg lærte om kvantitative forskningsmetoder ved institutt for sosialfag på Oslo Met i 2022. Dette gjør jeg for å vise hvordan man kan ta flere former av empiri «på alvor» (jf. Solem et al., 2008; Tilden et al. 2022). De forskjellige analytiske kategoriene fra intervjumaterialet presenteres deretter. Kategoriene munner ut i det jeg har tolket som beskrivelser og opplevelser av tre former for utenforskap.

Kapittel 4: Tre former for utenforskap

I dette kapittelet vil jeg vise hvordan jeg har analysert frem tre former for utenforskap ved hjelp av kategoriene fra intervjumaterialet. Kategoriene som etter koding av intervjumaterialet trådte frem er som tidligere nevnt: 'kontakt med politiet', 'beskrivelser av familierelasjoner', 'opplevelser av hjelpeapparatet' og 'mangel på penger og informasjon'. De tre formene for utenforskap som kategoriene viser kaller jeg: utenfor loven, utenfor familien og utenfor hjelpeapparatet. For at mennenes egne, anonymiserte stemmer skal få komme frem, har alle de intervjuede har fått fiktive navn.

Utenfor loven

Kontakt med politiet

Når det gjelder ungdoms atferdsvansker og kontakt med politiet er det først viktig å presisere at 94,7 % av norske ungdommer ifølge Ungdata (2014-2016) sier at de *ikke* har hatt kontakt med politiet (se tabell 1). Dette støtter en tolkning om at ungdom i Norge all hovedsak ikke bryter loven på en måte som blir oppdaget av- eller meldt til politiet (Eriksen, 2022). Resultatene fra min statistiske analyse av dette viste en signifikant sammenheng mellom ungdoms kontakt med politiet, slåssing og deres rapporterte forhold til foreldrene. Disse resultatene var som nevnt inspirerende for denne studien. Ungdoms rapporterte forhold til foreldrene og hvorvidt de hadde deltatt i slåsskamp forklarte likevel kun 8,35% av variasjonen i ungdoms kontakt med politiet.

Tabell 1: Frekvens av norsk ungdoms (8.kl.-3. vgs.) kontakt med politiet (N=10941)

Svaralternativer	Antall	% av total	Kumulativ %
Ingen ganger	10362	94.7 %	94.7 %
1 gang	405	3.7 %	98.4 %
2-5 ganger	133	1.2 %	99.6 %
6-10 ganger	24	0.2 %	99.8 %
11 ganger eller mer	17	0.2 %	100.0 %

Unge menn i Gamle Oslo som faktisk *har* hatt gjentatt kontakt med politiet er imidlertid de det handler om i denne studien.

Adam forteller om når han kom inn i gjengmiljøet, konsekvensene av det og om noen av fordelene med å bryte loven. Gjennom å selge hasj kunne han kjøpe seg lunsj og være «bad boy». Han sier at å være «bad boy» betyr å se bra ut, ha fine klær, fin telefon og at andre ungdommer viser respekt. Han vektlegger også viktigheten av ikke lengre å bli mobbet da han var del av en gjeng og at «bad boy» kan bety flere ting:

«Jeg ble ganske mye mobbet da jeg var mindre. Jeg havna i gjengmiljøet da jeg var 14 år, jeg sloss mye, det var mye vold med kniver og pistoler og sånn (...) Jeg har vært i fengsel 3 ganger, og jeg har vært med på mange slåsskamper, jeg har blitt knivstukket flere ganger. På den måten var jeg jo en slags «bad boy», eller gangster.»

Adam forteller om hvorfor hans kontakt med politiet ble omfattende og gjentakende. Han måtte flytte ut hjemmefra fordi han begynte å drikke alkohol. Han begynte å drikke alkohol fordi han hadde mye tankekjør og han var stresset:

«Nå jeg bodde alene første gangen drakk jeg hver dag. Jeg var veldig ensom. Når jeg drakk kunne jeg bli voldelig også, selv om jeg egentlig ikke er en voldelig type. Jeg har aldri likt å røyke, men jeg har brukt kokain, for når du drikker så mye, og tar kokain, så blir hjernen litt mer normal. Jeg var full hele tiden når jeg flytta alene. Før jeg fikk bolig drakk jeg noen ganger fordi det var kaldt, noen ganger sov jeg ute på en krakk, noen ganger drakk jeg til jeg fant noen å bli med hjem.»

Adam forteller videre om det han opplevde i møte med politiet hjemme hos seg selv da han var 16/17 år gammel:

«Hadde de møtt meg på en roligere måte, og ikke med tvang ... Det var mest en følelse av at de trengte seg på og at de ikke var trygge folk.»

Han forteller videre at da politiet kom hjem til ham for første gang, ble han tatt for å oppbevare narkotika. Han hadde før vært i kontakt med politiet ved Vaterlandsbrua. Når han blir spurt om han mener politiet kunne ha gjort noe annerledes sier han: *«Jeg visste de*

prøvde å hjelpe, men jeg var ikke trygg på dem.» Han sier videre at kanskje, hvis han hadde følt at han kjente noen av de som kom hjem til ham, eller han hadde en slags relasjon til patruljene som var rundt Vaterland, at han kunne opplevd dette annerledes.

Sam forteller at han har brutt loven svært mange ganger og over lang tid. Sam forteller om et liv som fra svært tidlig alder var preget av alvorlig kriminalitet som narkotikasalg, våpenhåndtering og diverse annet: *«Jeg har drevet med masse voksenkriminalitet som barn.»* sier han. Han sier han startet å gjøre kriminelle ting da han var ca. 10/11 år gammel. Om møter med politiet som ungdom sier han:

«Første møte med politiet for meg ble ikke noe bra. Jeg ble lagt i bakken, satt håndjern på og måtte gå gjennom et sted det var mange mennesker. De trodde jeg var over 18 vettu ...»

Sam var da 16 år gammel og hadde vært borte fra Norge i 4 år. Han forteller at han var i besittelse av narkotika, og at opplevelsen, det å bli tatt med makt på denne måten, gjorde at han mistet all tillit til politiet. Det andre møtet beskriver han som helt annerledes, han sier at han kan være litt frekk i kjeften noen ganger, og ikke alltid var så hyggelig mot politiet da han var ungdom. Selv om han var sånn, var det en politibetjent som var ganske rolig som møtte han den gangen han referer til. Denne betjenten tok Sam som «han var» sier han. Betjenten snakket rolig med ham, og på et tidspunkt strøk han ham på armen og spurte hvordan det gikk med ham. Betjenten spurte om Sam om han hadde familie i Norge og sånn.

«Han gav meg litt varme vettu! Jeg merka forskjell for å si det sånn!» sier Sam videre og uttrykker at dette var et godt møte.

Ben beskriver et litt annet utgangspunkt og uttrykker at han opplever reaksjonene han har fått som delvis urettferdige:

«Jeg har vært i soning, for noe slåssing (...) Jeg tror dommen var på 11 (måneder), men jeg satt ikke så lenge, jeg er ikke enig i at jeg skulle blitt straffet så hardt siden vi var en stor gruppe som slåss ... men, så hadde jeg gjort mye gærent både før og etter, så kanskje det var det som «caught up with me».

Alle mennene forteller om gjentatt kontakt med politiet. De er i tillegg straffedømt eller forteller om å bli stoppet av politiet gjentatte ganger, bli satt håndjern på, og blitt satt i glattcelle flere ganger. Den eneste om ikke er straffedømt er en del yngre enn de andre deltakerne. Han oppgir å ikke vite noen god grunn til at det å bli arrestert har skjedd ham gjentatte ganger. Han sier at han tenker det har å gjøre med at de ofte er flere gutter som henger sammen som kan likne på noen politiet leter etter, eller å bli «profilet». Han forteller at han flere ganger er blitt stoppet og ransaket, for at politiet så har latt ham gå.

Beskrivelsene bærer preg av opplevelser av å bli urettferdig behandlet av politiet. Mennene reflekterer imidlertid rundt dette med å si at ikke alle politifolk er urettferdige, og sier at de gjerne kan snakke med politiet når politiet er greie mot dem. Med «å være greie» menes at politiet ikke bruker unødvendig makt og ikke skjemmer dem ut foran andre mennesker midt i sentrum for eksempel.

Mennene sier også har hatt gode møter med politiet. De nevner at det å bli møtt på rolige, ikke invaderende måter oppleves greit, selv om det er politiet. Mennene trekker frem at det å bli kjent med folk fra politiet når politiet *ikke* er ute etter dem, er fint.

Ut fra dette kan det tolkes at unge minoritetsetniske menn som er i gjentatt kontakt av med politiet kan ønske om litt varmere møter med politiet. Alle beskriver positive møter når de har opplevd å bli behandlet rolig, med respekt og verdighet, selv når de er blir tatt for noe, arrestert eller mistenkt.

I hovedsak har imidlertid kontakten med politiet vært preget av frykt, opplevelse av å bli urettferdig behandlet eller mistenkt på grunn av hvor de har oppholdt seg, eller hvem de kunne likne på. Mennene forteller også om hvordan opplevelsene av det de mener har vært overforbruk av makt, farger hvordan de ser på- og forholder seg til politiet lenge etterpå.

Mennene forteller likevel at de i hovedsak skjønner at det var god grunn til at politiet og kriminalomsorgen ble en del av livene deres. Kontakten med politiet har preget forholdet de som ungdom har hatt til foreldrene sine på negative måter og ingen av de intervjuede beskriver at det har hjulpet dem de gangene foreldrene har blitt involvert.

Utenfor familien

Beskrivelser av familierelasjoner

Å oppleve seg utenfor familien innebærer her opplevelsen av enten aldri å ha hatt en særlig god relasjon til foreldrene sine, at man har falt litt ut av familien på grunn av rusbruk, atferd eller lovbrudd, og/eller at det oppstod vanskeligheter med å snakke sammen fordi ungdommene og foreldrene ikke forstod hverandre lengre.

Simon sier at han har et godt forhold til foreldrene sine, men at han ikke snakker med dem om så mye. Han strever med å forstå hvorfor han gjentatte ganger blir tatt med av politiet, opplever å bli «profilert» eller satt på glattcelle, dette gjør at foreldrene blir bekymret og han kjenner seg ikke bra når det blir sånn. *«Det føles kjipt fordi det er mye kjærlighet mellom meg og foreldrene mine»* sier han.

Sam forteller at han gikk i barnehage i Norge halvannet år og gikk på barneskolen frem til han var 10-12 år. Foreldrene hans bestemte at han måtte flyttes ut av landet i 12 årsalderen. Målet med flyttingen var at han skulle endre atferd. Sam opplevde i årene etter den første flyttingen å bli flyttet mellom flere land. Foreldrene var ikke med på noen av flyttingene. *«Jeg har holdt meg langt utenfor familien fra da jeg kom tilbake»* sier han.

Sam levde dermed fra barndommen av uten foreldrene sine. Han sier at de han bodde sammen med på en måte var familie, men ikke foreldre. Han sier videre at han «var et problem» fra han var liten. På spørsmål om hvilke mennesker som var viktige for ham svarer han at det ikke var så mange på den tiden. Han bekrefter at han prøvde å beskytte foreldrene sine litt, for deres beste og for hans beste. Sam kom tilbake til Norge og fortsatte å bo for selv fra han var ca. 16 år gammel.

«Foreldrene mine hadde nok. Jeg hadde skapt nok problemer for dem fra før. Jeg var redd for at barnevernet skulle komme å ta de mindre barna. Derfor var det nok for dem. Jeg hadde vært i rettssaker før og allerede skapt problemer i et annet land (...) Jeg og foreldrene mine har aldri vært nære, for å si det sånn.»

Sam forteller at det også er slik i dag. De som Sam nå beskriver som nære voksne, kom først inn i livet hans da han var 17/18 år gammel, via hjelpeapparatet i Oslo kommune.

Adam forteller at han nesten bare har bodd med moren sin og mange søsken. Han beskriver hjemmeforholdene som slitsomme, at det aldri var stille og at det var slitsomt å være hjemme. Han hadde et forhold til en storebror som var litt sånn «pappaforhold» sier han. *«Det var alltid kaos og krangling, og aldri fred hjemme. Jeg følte jeg trengte ro, og jeg hadde mye tankekjør (...) Den eldste broren vår var en slags pappa-figur, han kjøpte klær til meg og tok meg med første gangen på fotball og sånn».*

Når Adam blir spurt om han snakket med foreldrene sine om livet sitt og det han strevde med sier han:

«Jeg trodde at alle hadde det bra hele tiden, men jeg hadde det kjipt hele tiden, når jeg prata om det med pappa ble jeg bedt om å være en mann, så jeg slutta å prate om det, og brukte alkohol for å lindre det (...) Jeg mista kontakten med nesten hele familien i fire år, da jeg var i miljøet».

På videre spørsmål om relasjoner og hvem- og hva som var viktig for ham i tiden han var borte fra familien, fant han tilhørighet i gjengmiljøet: *«Vi gutta begynte å være foreldre til hverandre, det var noe vi trengte (...) Det var aldri noe straff, hvis en person hadde det dårlig eller ble mobbet på skolen, pleide vi å gå til skolen som en gruppe og slåss, og da fikk personen respekt på skolen. Men egentlig, vet du, jeg har aldri likt å slåss ... men jeg måtte bare stå med gutta. Jeg var redd hele, hele, hele, hele tiden. Jeg kunne aldri gå trygt. Jeg måtte stå med gutta for å beskytte meg. I gjengmiljøet ble jeg også akseptert for den jeg var. Og jeg fikk være med».*

Ben reflekterer over hvordan han vil beskrive familierelasjonene sine gjennom livet. Han beskriver første delen av oppveksten som god, men at det endret seg etter at han flyttet til Oslo:

«Jeg vet ikke hvor lenge en barndom varer jeg (...) Men, foreldrene mine er ganske ressurssterke, i hvert fall når du ser på min demografi, de har jobbet hele livet (...) Jeg visste

lite om verden da jeg kom til Oslo, vi bodde i en knøttliten blokkleilighet plutselig, men folk tok meg godt imot. Jeg hadde både mamma og pappa, og mange fettere som jeg kunne spørre om ting. Også lærere hadde jeg et godt forhold til. Jeg strevde kanskje litt for å få anerkjennelse av de voksne (...) Det har vært veldig opp og ned. Ikke «kjærlighetswise», men «relasjonswise» sier han videre om forholdet til foreldrene.

Forholdet ble annerledes da han begynte å ruse seg, feste en del og når han havnet i slåsskamper. Ben forteller at han har vært i svært mange slåsskamper og at et av de større oppgjørene med grov fysisk vold førte til at han ble dømt i til soning i fengsel i en straffesak. Han beskriver videre at dette ikke var slik det skulle gå for ham. Bens barndom og tidlige ungdomstid var preget av å gjøre mye «riktig». Han var på skolen og deltok i mange aktiviteter. Han forteller at det å komme inn i et nytt miljø i Oslo på en måte dyttet ham litt utenfor familien som han egentlig hadde et godt forhold til. «Derfra begynte snøballen å rulle» sier han selv. En ungdomstid med mye slåssing, bruk av diverse rusmidler, og fengselsopphold fulgte deretter. Alt dette gjorde at han på flere måter var borte fra familien en periode. Ben beskriver å ha fått et fint forhold til foreldrene sine nå igjen. Han har fått langvarig oppfølging fra en veileder i Oslo kommune.

Adam at han har en god relasjon til sin mor nå, og de har kontakt daglig. Adam og moren snakker likevel ikke sammen om tiden med alvorlige problemer og andre vanskelige ting. Ben og Simon har også i dag greie forhold til foreldrene sine, men de ønsker ikke å involvere dem i det som har vært vanskelig. Sam har ikke hatt, og ønsker ikke noe særlig kontakt med foreldrene sine. Mennene trekker frem behovet for å føle seg trygg som en grunn til at de søkte fellesskap med andre. Et spørsmål sett fra et systemisk perspektiv der det relasjonelle mellom mennesker er avgjørende for å løse vansker kan i lys av dette være; hvorfor ønsker da ikke disse gutta foreldreinvolvering?

Å oppføre seg som en Mann

Et gjentakende tema er at gutta har fått beskjed om å begynne å oppføre seg «som en mann» av foreldrene da de ble tatt av politiet og hadde det vanskelig. En sier at han ikke helt visste hva det innebar å være en mann, men han følte at han burde visst det, og spurte

derfor ikke mer om det. Dette samsvarer godt med Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll sin rapport fra 2022. Kompetanseteamet representerer et samarbeid mellom Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Politidirektoratet og Integrerings- og mangfolds direktoratet. I denne rapporten kommer det frem at kun 1 av 5 av de 891 sakene de behandlet i fjor omhandlet gutter og unge menn. Denne statistikken tilsier at minoritetsetniske gutter som hjelpeapparatet er bekymret for «faller utenfor» når det gjelder å søke hjelp på grunn av en forventning og et ideal om at man skal ordne opp, skikke seg og «være en mann» på egen hånd. Koordinator for kompetanseteamet formidler videre gjennom NRK i april i år at «gutter lar være å søke hjelp, ofte på grunn av mannsidealet». Også her gjentas det at det er mange som ikke vet hvor de skal henvende seg. Dette samsvarer med det som kommer frem i intervjuene i denne studien.

Noen ganger har likevel foreldrene til de som har fortalt historiene sine blitt involvert. Foreldrene deres ble tilkalt av barnevern eller politiet når de brøt loven eller det var mistanke om dette. Ingen av mennene beskriver at de opplevde involveringen som hjelpsom.

«Å involvere foreldre var ikke så viktig for meg, for jeg visste det ikke hjalp» sier Adam.

Mennene trekker spesielt frem at forskjellen mellom deres og foreldrenes forståelser av regler, hva som var uakseptabelt og «hva som var bra» var vanskelig. Mennene snakker også om at foreldrene hadde nok med mye annet. De ville ikke være til bry for foreldrene. De beskriver at ting som norske ungdommer ofte gjorde, kunne få veldig store konsekvenser for dem. Eksempelvis kunne det å drikke alkohol førte til store krangler, «silence treatment» og at man ble kastet ut hjemmefra. Forskjellige versjoner av forventninger, både familiens og egne, om at de skulle og skal «oppføre seg som menn» kommer frem. Adam forteller:

«Pappa ble kontaktet den ene gangen jeg var på glattcella, da var jeg veldig, veldig redd, men likevel så kunne han ikke si eller gjøre så mye for vi hadde ikke noen nær relasjon egentlig. Jeg brydde meg derfor veldig lite om hva han hadde å si. Så, etter den gangen snakket vi aldri mer om det, det ble bare lagt på is og jeg sa jeg skulle forandre meg og oppføre meg mer som en mann da, men jeg dro bare rett tilbake i miljøet.»

Han hadde ingen ønsker om, eller tro på at det å involvere foreldrene ytterligere ville fungere for ham, han sier at de ikke pleier å snakke om problemer, og at han ble bedt om å manne seg opp og skjerpe seg.

Ben reflekterer rundt dette på en litt annen måte, men også han gir klart uttrykk for at han i den vanskeligste tiden ikke ville involvere foreldrene sine i det han opplevde:

«Jeg skulle ønske foreldrene mine hadde fått noen å prate med og sånn, men, jeg ville skjerme dem fra disse tingene, det handler mer om å finne en person som kan være en mellompart i alt som skjer og som skal skje videre. Jeg tror aldri jeg har tatt med mamma på noen møte med politiet eller andre instanser, men om det var en enkeltperson jeg hadde tillit til, da hadde det vært greit (...) Jeg var jo ærlig med fattern, han var kanskje en av de eneste som viste, men det var ikke noe jeg hadde lyst til å snakke om.»

Forståelser av foreldreskap

Det fremkommer i intervjuene slik jeg tolker det, at de unge mennene i hovedsak har vokst opp med foreldre som har utøvet en annen foreldreskapspraksis enn det som er ansett som idealet av middelklassen i Norge (Stefansen, 2008). Sam beskriver:

«Jeg hadde en ganske tøff oppvekst mellom to kulturer, å stå i midten og prøve å gjøre det beste fra begge var ikke lett. I begge er det en del som ikke blir akseptert av den andre, det gjorde barndommen tøff. Jeg var ikke mye sammen med foreldrene mine».

Teorier om foreldreskap farger på mange måter holdningene rundt hva en familie er- og hva vi tenker om familie. De som tenker annerledes enn de som har definisjonsmakt i et samfunn, f. eks ved å være i minoritet, kan da bli misforstått og havner utenfor det som anses som det normative idealet. Vektleggingen av tidlig innsats kan ses som koblet til idealet om et intensivt foreldreskap gjennom at det er foreldrenes ansvar å tilrettelegge for-, observere, passe på og optimalisere barnet fra fødselen av (Stefansen, 2008; Heckmann, 2012; Faircloth, 2014). Familier som har et annet syn på hvordan foreldreskap skal utøves enn det om er det normative idealet for de med definisjonsmakt i samfunnet kan kanskje oppleve dette utfordrende og uforståelig. Dette kan for barn og ungdom også føre med seg følelser av å havne litt på utsiden av sin egen familie.

Ben er tydelig når han snakker om hvordan dette har vært for ham, og hvordan han tenker det er for mange minoritetsetniske ungdommer:

«Dette handler definitivt om sosial klasse! (...) De norske som bodde der jeg bodde var ikke egentlig rike engang, men mens vi bodde i blokk bodde de fleste av de etnisk norske i rekkehus, og til og med dét var det veldig stor forskjell på». Vi må være ærlige på at dette er et klasseproblem. Vi var en slags «underklasse» vi.»

Han sier at han opplever at han og mange med samme minoritetsetnisitet representerer en slags «sosial underklasse» som gjør at man går rundt og tenker at man har færre muligheter enn andre og kanskje til og med er mindre verdt. Om dette sier han videre:

«Da er det ikke noe rart at man går rundt med en følelse av å være underlegen andre. Jeg sa f. eks aldri at jeg var fra landet jeg kommer ifra, jeg hadde bare hørt det i negative situasjoner før, så jeg sa aldri det, jeg sa alltid at jeg var norsk. Den første gangen noen kalte meg «jævla neger» så husker jeg at jeg gråt og tenkte at jeg ville drepe ham, ingen hadde kalt meg det før, og det var en ny realitet.»

Han forteller videre at det gjennom årene han ofte slås var veldig vanskelig å la liknende kommentarer gå, han fant seg ikke i å bli snakket til på slike måter. Dette medførte en del slåssing. Han ville imidlertid ikke fortelle foreldrene sine om disse opplevelsene. Han sier videre:

«Jeg vil tro at det er veldig viktig med familie, men så må man huske på at mange av innvandrerungdommene lever veldig forskjellig fra foreldrene sine (...) Ungdomstida til etnisk norske ungdommer og fedrene deres, er kanskje ikke så forskjellig, men ungdomstida mi og ungdomstida til fatteren er vidt forskjellige, så det er ganske begrenset hva jeg kan snakke med fatteren om. Da er det nok mye bedre å snakke med en offentlig ansatt person.»

Disse utsagnene synes det spesielt viktig å ta på alvor. Hvilke forutsetninger hadde disse gutta for IKKE å komme i kontakt med politiet? Hva kunne vært annerledes for dem? Dette sier de selv litt om gjennom alle intervjuene sik jeg tolker dem. Noe av det som kunne vært annerledes ville vært å oppleve forståelse for hvilke situasjoner de var i.

Utenfor hjelpeapparatet

Opplevelser av hjelpeapparatet

Det var ingen i det norske hjelpeapparatet som klarte å hindre at Sam som 12 åring ble sendt alene ut av landet. Sam hadde da bodd og vokst opp i Norge fra han var 3 år gammel. Han ble flyttet mellom forskjellige land, og det fremstår ikke som at det fantes noen han stolte på i denne tiden

«Jeg gikk på norsk barnehage og skole frem til 7. klasse, så ble jeg sendt bort». Var det noen som hjalp deg i den perioden, fra du var 12 til du var 17? spør jeg. «Nei, nei. Da var jeg på egenhånd» forteller Sam.

Sam forteller at han først fikk kontakt med hjelpeapparatet da han kom tilbake til Norge og var 17/18 år gammel. Han sier videre at han fortsatt ikke stolte på noen. Han forteller at han oppholdt seg mye under Vaterlandsbrua og ble tatt flere ganger for salg av narkotika. Til slutt møtte han en person fra Oslo kommune som klarte å gjøre ham litt trygg:

«Før det hadde jeg ikke noen tillit (...) Det viktigste er mennesket, personen som jobber der. Hvis du liker å gjøre jobben du gjør, så kan du få det til. Hvis ikke kan man kanskje jobbe i en kiosk eller noe. Uten tillit fungerer ingenting.»

Adam forteller at han hadde hørt at barnevernet kunne hjelpe med støttekontakt hvis man gjorde noe dumt. Denne informasjonen om å gjøre «dumme ting» for å få støttekontakt, hadde han fått fra andre unge. Adam forteller også at han begynte å drikke mye alkohol for å få ro og for å få sove om natten. Han skjønnte etter hvert at dette var et problem. Han fortalte også om alkoholproblemet på skolen og spurte om de kunne hjelpe ham:

«Jeg prøvde og prøvde å gjøre mer og mer dumme ting, men, jeg fikk ikke noen støttekontakt likevel (...) det var flere som snakket med meg den dagen jeg fortalte om problemet på skolen. Jeg trodde da at ting skulle forandre seg fordi skolen visste om problemet, men, dagen at jeg fortalte det, var det som om alt var glemt» sier han.

Alle de unge sier noe om at de som jobber i hjelpeapparatet med ungdom må like jobben sin, og være glad i det de gjør. De sier også at tillit er avgjørende og at de som jobber med

ungdom ikke kan vente at tilliten bare «er der» fra begynnelsen. De sier også at de merker dette veldig godt, og trekker spesielt frem at førsteinntrykket er viktig.

Mangel på informasjon og penger

Adam sier at han ikke kjente til hjelpeapparatet som barn, eller hvor han kunne henvende seg for å spørre om hjelp da han forstod at foreldrene ikke hadde mulighet til å skaffe ham det han trengte. Han forteller videre at han tenkte om sin egen situasjon på den tiden at:

«Dette her går ikke, jeg må få meg en jobb, jeg gikk rundt overalt og spurte, kledde meg opp i fine klær, fine sko og sånn, men jeg fikk ikke noe intervju engang. Noen informasjon om hjelpeapparatet var bare ikke der».

Adam var ca. 15 år da han begynte å prøve å få seg jobb. Dette førte etter hvert til at han besluttet å «... slutte å spørre mennesker om penger og bare tjene det selv». Avgjørelsen om å begynne å selge hasj på Vaterland ble tatt på denne måten. Før dette hadde han vært mye sammen med gutta som hang på Vaterland, de gav ham noen ganger penger, men det ble etter hvert litt flaut og uforutsigbart uttrykker han videre. Han valgte derfor etter å ha prøvd på de måtene han visste om, å gå til det stedet hvor han kunne få seg «jobb» som 15 åring, til Vaterland for å selge hasj. Mangel på penger er gjennomgående i alle historiene til de som er intervjuet.

Mennene forteller også at mangel på informasjon om ting de opplevde at andre på deres alder visste, gjorde at de følte seg utenfor. De beskriver en klar forståelse av at det er ting de «burde visst» eller «burde ha kunnet», som har stoppet dem fra å få til ting som de opplevde andre unge ofte har oversikt over. Dette eksemplifiseres av Adams fortelling om hvordan det kan være å bli plassert på en arbeidsplass mange vil tenke passer fint for ungdommer. Dette handlet om å jobbe i en butikk der det kom kunder for å handle fritidsutstyr og klær, og som var vant med å være på tur ute i naturen, gjerne på hytte. Om dette forteller Adam at han var svært glad for muligheten til å jobbe, men problemet var:

«Jeg hadde aldri vært på hyttetur. Jeg visste så mye om hva det innebar, og at jeg følte sterkt på at jeg manglet kunnskap til å hjelpe andre å velge utstyr».

Dette medførte at han ofte gjemte seg på jobben i frykt for å gjøre feil og å dumme seg ut. Dette igjen førte til vansker med å stå i jobben og å bli opplevd som en god arbeider. Flauhet og skam rundt det å ikke vite, eller å ikke kunne noe om noe alle andre virket å kunne, ødela dermed jobbsituasjonen for Adam.

Sam forteller om hvordan det å ha bodd i mange forskjellige land som barn og ungdom gjorde at han ikke hadde så kunnskap om hvordan ting fungerte i Norge da han kom tilbake. At det var mulig å få hjelp fra noen voksne i hjelpeapparatet var ikke noe Sam tenkte var mulig.

Et annet eksempel på hvordan mangel på informasjon kan ha påvirket disse unge mennene negativt, er hvordan de hadde fått høre hjemme at barnevernet var farlig. En av mennene ble fortalt at barnevernet kun fantes for å ta barn fra foreldrene, og at man da ble tvunget til å spise gris. For denne gutten opplevdes dette svært skremmende. Dette førte til at selv om han levde uten penger, svært trangbodd og med mange utfordringer, ikke turte å snakke med noen som kunne minne om barnevern eller hjelpeapparat da han var barn. Han sier at det å ha møtt noen fra barnevernet på skolen kunne ha bidratt til at han kanskje hadde turt å snakke med dem.

Sam forteller at det han hadde ønsket seg som barn, var aktiviteter. Noe å gjøre og et sted å være hvor det var hyggelig, gøy og trygt, men som ikke koster noe fordi han ikke hadde noen penger. Han sier videre at:

«Det er veldig viktig at det ikke koster noe i det hele tatt. Barn har ikke kontroll over økonomi, de må ha hjelp for å få kommet i gang med noe. Sånn sett var lettere for meg å henge på Grønland, for der var det gratis å være.»

Guttene forteller at det å være uten penger var en hovedårsak til at de begynte å bryte loven. Flere forteller at opplevelsen av ikke å ha penger og andre materielle ting som spill, klær og annet utstyr, var avgjørende for at de valgte å selge illegale rusmidler. Mennene sier at de ikke egentlig visste om støtte- eller fritidstiltak som var gratis da de var barn. Den yngste deltakeren nevner imidlertid et slikt lavterskeltiltak som en viktig fritidsarena for seg selv og vennene. Særlig blir gratis drikke nevnt som en viktig grunn til at de valgte å samles

der. Dette ble også et sted han kjente seg trygg og som han valgte å gå for å få råd når noe ble vanskelig.

En annen forteller om hvorfor han ikke kunne være hjemme, og begynte å henge på Vaterland og etterhvert selge hasj. Han forteller at han gjerne ville spille fotball, men de hadde ikke råd til fotballscho. Når han solgte hasj på Vaterland tjente han fort penger. Det følte veldig bra. *«Det var økonomi for det første, og fullt med barn i huset, så da måtte jeg bare være ute da, og jeg måtte ha penger»* sier han videre. Dette fremstår som en beskrivelse av både å havne utenfor loven, utenfor familien og utenfor hjelpeapparatet.

Oppsummering av analysen

Ved analyse av intervjumaterialet kan det virke som om foreldre og familie ikke har vært det som har vært avgjørende for disse unge mennene når det gjelder å slutte å ruse seg, bli mindre stoppet av politiet, slåss og bryte loven på andre måter. Det er likevel mulig å trekke en parallell til tidligere forskning som finner at tidlig innsats, ofte gjennom familiebaserte tiltak, er viktig for å stoppe utviklingen av atferdsvansker for ungdom. Mine funn og resultater kan tolkes til både direkte og indirekte å finne det samme. Jeg tenker at fraværet av spontane beskrivelser av familierelasjoner sier noe om mangelen på en systemisk fundamentert innsats for å støtte familiene til disse unge tidlig, der det har vært mulig og ønskelig. Videre kommer det frem at det å falle utenfor på forskjellige måter har ført til lovbrudd som har medført kontakt med politiet. De unge sier selv om dette at dersom det hadde vært noen der som hadde mulighet til å sette seg inn i hvordan de hadde det og gi dem råd, så ville kanskje deres gjentatte kontakt med politiet vært stoppet tidligere. Relasjonen til foreldre kunne kanskje også være opprettholdt i de vanskeligste tidene dersom andre voksne utenfor familien hadde forstått disse gutta da de var ungdommer.

Å få kunnskap om særlig utsatt ungdoms beskrivelser av sine familierelasjoner har vært et av studiens mål generelt. Å få lære hvordan unge minoritetsetniske menn som har vært i gjentatt kontakt med politiet kan beskrive sine familierelasjoner og opplevelser av hjelpeapparatet er studiens forskningsspørsmål spesielt.

I neste kapittel vil jeg se nærmere på hva som har bidratt til at disse unge mennene ikke lengre er i gjentatt kontakt med politiet og nå beskriver familierelasjonene sine som før -eller bedre. Selv om det finnes bred støtte i forskning på at forebygging gjennom tidlig innsats fungerer og at dette etisk sett er å foretrekke, vil jeg se nærmere på hva disse unge mennene selv mener har vært nyttig for dem når de ikke har ønsket foreldreinvolvering eller opplevd effektene av eventuell forebygging og tidlige innsatser.

Kapittel 5: Betydningen av sen innsats og langvarige relasjoner til noen utenfor familien

Sen innsats

Alle mennene sier at støtten som har vært nyttig for dem først har kommet gjennom det jeg har valgt å kalle en «sen innsats» i regi av Oslo kommune. Jeg har valgt å kalle det en «sen innsats» fordi de unge beskriver at støttetiltakene og personene kom inn i livene deres da de var 16-17 år gamle. Dette kan ses som et supplement til fokuset på «tidlig innsats» som innenfor mange fagfelt omhandler forebygging av atferdsvansker gjennom å tilby forebyggende tjenester eller hjelpetiltak tidlig i barn og unges liv.

De som i dag er unge menn forteller i intervjuene at det var først rundt, eller litt etter myndighetsalder at de var klare for å motta støtte fra hjelpeapparatet. På spørsmål om det var noen som hjalp eller støttet Adam i perioden han var i gjengmiljøet fra han var 14 til han var 17 år sier han:

«Nei ... faktisk ikke, jeg følte at lærerne så meg som han dumme karen som ikke kunne noe, da var det enklere å stå på Grønland. Det var ikke noen andre voksne enn mamma, hun prøvde å snakke med meg, men jeg hørte bare ikke etter. Jeg var 17 da jeg skjønnte på ordentlig at jeg hadde et problem».

Ben har liknende erfaring når det gjelder at det tok tid før han skjønnte at han trengte hjelp. «Jeg måtte brenne meg selv på ovnen, ingen kunne fortelle meg at den var varm» sier han.

«Den første hjelpeinstansen jeg kom i kontakt med var Uteseksjonen, hun kom og fortalte at hun visste om noen jobber og sånn, dette var først på videregående, og det var den første kontakten med sånt» sier Ben videre.

Sam forteller også at han først fikk kontakt med hjelpeapparatet da han var 17/18 år gammel. Han sier videre at han ikke stolte på noen etter å ha bodd mye av oppveksten i andre land, uten foreldrene sine. Han forteller at han oppholdt seg mye under Vaterlandsbrua og ble tatt flere ganger for oppbevaring og salg av narkotika. Til slutt møtte

han en person fra Oslo kommune. «*Hun klarte å gjøre meg litt trygg, før det hadde jeg ikke noen tillit*» sier han videre.

Det er som nevnt lagt til grunn for studien at det er en bred enighet i Norge om at tidlig innsats er ønskelig for å forebygge alvorlige atferdsvansker blant barn og unge. Denne holdningen kan også ses i Lov om barneverntjenester, Barnekonvensjonen, Opplæringsloven og blant mange av Norges offentlige utredninger. Verdien om forebygging gjennom tidlig innsats er som nevnt såpass innarbeidet i hjelpeapparatet at det kan forstås som en slags grunnforståelse det er bred enighet om. Viktigheten av familieorientert arbeid for å hindre utvikling av atferdsvansker kommer som nevnt frem gjennom Folkehelseinstituttets kunnskapsoppsummeringer (Berg et al., 2020), gjennom Andersen og Dæhlens rapport (2017) og fra forskere som Heckmann (2012) og Konradsen og Konradsen (2018). Forebygging av atferdsvansker er også et eget etisk grunnlagsprinsipp for helse- og sosialarbeidere. Forebygging av atferdsvansker og unges kontakt med politiet antas også å spare samfunnet for økonomiske kostnader og familier for belastninger (Heckmann, 2012; Konradsen & Konradsen, 2018).

Likevel, ser det ut til at det også kan være klokt å se nærmere på hvordan hjelpeapparatet generelt, og de som jobber med denne gruppen unge spesielt skal forholde seg til kunnskapen intervjuene gir om det jeg har valgt å kalle den **sene** innsatsen.

Erfaringsmessig er tiltakene for ungdom som har hatt gjentatt kontakt med politiet ikke alltid preget av en tanke om langvarig oppfølging. Eksempelvis forteller en av mennene i denne studien om å ha sonet tre fengselsdommer, til tross for sin unge alder. På spørsmål om han har sonet noen av dommene i ungdomsfengsel svarer han:

«Jeg har aldri vært i ungdomsfengsel. Jeg ble sendt rett til Grønland fengsel, fordi jeg skulle snart bli 18, så jeg ble dømt som en voksen».

Han sier videre at han satt der i varetekt med voldtektsmenn og drapsmenn, og at han var livredd. Da han kom ut tenkte han at det skulle være noe som var klart for ham, som skulle hjelpe, men det var det ikke, så han havnet rett tilbake i gjengmiljøet igjen. Han var da 18 år.

Det er et klart skille i barnevernsloven for vedtak om tiltak ved 18 års alder. Dette gjelder også barne- og ungdomspsykiatrisk behandling og voksenbehandling som har en klar overgang ved 18 års alder. Mennene i denne studien fikk sent tiltak fra hjelpeapparatet, og utredning og behandling først etter fylte 18 år. Lov om barneverntjenester (1992) gir adgang til hjelpetiltak frem til fylte 25 år (Barnevernloven, § 1-3), men loven krever også at tiltak opphører ved 18 års alder dersom ikke den unge uttrykkelig samtykker til videre tiltak. Det fremkommer i intervjuene ikke noe som tyder på at disse unge mennene ved 18 års alder anså barneverntjenesten som et hjelpe- eller støtteapparat. Igjen trekker mennene frem at manglende informasjon om- og fra barnevernet har preget oppfatningen av tjenesten inntil de var over myndighetsalder. Mennene er dermed klare på at de nettopp ikke samtykket til tiltak fra barnevernet da de fylte 18 år. Ben, Adam og Sam sier dette på hver sine måter:

Ben: «Jeg hadde noen møter med barnevernet, men når de sa det var frivillig når jeg ble 18 gadd jeg ikke å styre med det».

Adam: «Jeg prøvde å holde meg unna dem (barnevernet) selv om de prøvde å hjelpe, jeg visste det, men det ble for voldsomt fordi de kom sammen med politiet».

Sam sier: «Det var ikke så mange folk å stole på vettu, jeg var under barnevernets oppsyn, og var i kontakt med politiet, men jeg stolte ikke å dem».

Spørsmål som dukker opp med kunnskapen om viktigheten av sen innsats for denne gruppen unge er i hvilken grad hjelpetjenestene for ungdom prioriterer sen innsats. Kanskje finnes det forståelser av at det allerede er for sent å planlegge langvarig oppfølging når ungdom som er 16-17 år gamle og er i gjentatt kontakt med politiet? Her kan man tenke seg at myndighetsalder spiller en mer avgjørende rolle for særlig utsatt ungdoms liv enn for mange andre unge. Myndighetsalderen i Norge endrer rettighetene dine i- og pliktene dine overfor samfunnet fra én dag til en annen. De ungdommene som befinner seg utenfor loven, utenfor familien og utenfor hjelpeapparatet blir kanskje overlatt til seg selv på en annen måte enn andre unge i Norge. Den sene innsatsen blir dermed avgjørende for særlig utsatt ungdom og unge minoritetsetniske menn som er i gjentatt kontakt med politiet sett i lys av denne studien. I tillegg til den sene innsatsen, beskriver mennene også det jeg har valgt å kalle

betydningen av de «langvarige relasjonene» til noen fra hjelpeapparatet. Disse langvarige relasjonene fremstår å være av de tryggeste relasjonene disse unge mennene har til andre voksne. Det å ha en slik relasjon har hjulpet dem når de har falt utenfor familien eller vært i mye kontakt med politiet. De beskriver da en opplevelse av til slutt å ha «kommet innenfor» hjelpeapparatet.

Langvarige relasjoner

De unge mennene vektlegger hvordan betydningen av langvarige relasjoner til noen i hjelpeapparatet har betydd mye for dem. Dette samsvarer med et systemisk perspektiv slik Lorås, Bertrando og Ness (2017) beskriver at det er det relasjonelle mellom mennesker som er avgjørende for å løse vansker.

De langvarige relasjonene beskrives av mennene som avgjørende for å få skoleplass, slutte å ruse seg, gjøre færre lovbrudd og for å bygge et liv med jobb og eget bosted. I alle tilfellene er det snakk om det jeg har valgt å kalle en langvarig relasjon. Dette innebærer en som varer over flere år og ikke har en bestemt slutt. Det kommer i tillegg frem at det i seg selv tar tid å bygge tillit for disse unge mennene. Ben forteller om behovet for å kunne bruke tid på å etablere tillit og å bygge relasjoner, spesielt for de som har levd slik som han har gjort.

«De første månedene sa jeg nesten ingenting på møtene, jeg var vant til at når noen hjalp meg på den tiden, var det for å få «tjenester» tilbake, da skyldte man alltid en tjeneste hvis man fikk hjelp. Jeg tenkte de bare var der for å lure meg, men etter hvert så tenkte jeg at de brydde seg jo veldig, faktisk (...) Jeg bestemte meg for at jeg ville prøve å bruke dette hjelpeapparatet riktig.»

Simons forteller om et kommunalt hjelpetiltak som en viktig del av nærmiljøet hans der han vokste opp. Fra tidlig skolealder husker han å ha benyttet seg av tjenesten bare for å ha et sted å være. Han sier de «har en relasjon», og presiserer da at det både er enkeltmennesker og tjenesten som helhet han sikter til. Når noe som ble vanskelig skjedde ham, visste han at han kunne gå til denne tjenesten å be om støtte. Simons opplevelse av dette skiller seg dermed fra de andre deltakerne på den måten at han har en langvarig relasjon til hjelpeapparatet som har oppstått tidligere enn de andre unge mennene.

Sam sier om viktigheten av å kunne utvikle langvarige relasjoner over tid at: *«Det viktigste er mennesket, og at personen jobber der over tid (...) Uten å ha bygget tillit fungerer ingenting.»*

Adam forteller hvordan han opplevde å komme tilbake etter soning, uten å ha noe særlig kontakt med familie og uten at han hadde etablert en relasjon til noen i hjelpeapparatet.

Han ble etter hvert i forbindelse med en av soningene kjent med en dame fra hjelpeapparatet i Oslo kommune. Adam tillegger relasjonen til denne personen æren for at han i dag ikke lengre er i gjengmiljøet.

*«Hver gang jeg kom tilbake følte at jeg at jeg ikke hadde noen rundt meg. Følelsen av å være ensom er den verste følelsen. Jeg måtte gå mange runder ... Jeg følte meg ganske alene, og det var det som fikk meg tilbake i miljøet hver gang egentlig, den halvtimen der jeg tenkte at jeg skal ikke gå ut å møte gutta på Vaterland i dag ..., ikke drikke, ikke ruse meg, men så ble det sånn likevel, for jeg hadde ingen å be om hjelp til å la være (...) Jeg hadde alltid planer om å komme meg ut av miljøet før jeg var 30. Jeg ville ikke ha det sånn at det var ut og inn på glattcella hver uke, men de første jeg møtte i hjelpeapparatet klarte jeg ikke å bygge noen god relasjon med, så da fortsatte jeg bare å være i miljøet, inntil jeg møtte denne dama, hun hadde tid og gav seg **ikke**. Hun har vært der lenge nå, i snart 5 år tror jeg»* sier han.

Sam forteller videre hvordan veilederen hans som han hadde bygget tillit til, og som hadde vist gjentatte ganger at hun ikke gav han opp, rådet ham til å gå i terapi. Veilederen hans gav ham informasjon om at det er veldig mange forskjellige grunner til at man får hjelp av en terapeut. Det var den relasjonen han hadde over lengre tid til personen i kommunen som gjorde at han våget å prøve dette. Han fikk da også utredning på DPS. Han sier videre:

«Det var veldig viktig at hun var der over tid, og at hun kunne forstå meg og det jeg sto i, du vet, mellom to kulturer, og at hun ikke gav opp. Det var relasjonen som var det viktigste. Kanskje en av de største tingene som fikk meg ut av miljøet var at jeg begynte å prate høyt om det» sier han.

Mennene sier også at relasjonen også må bestå også når det ikke er «helt krise». I følge Adam er det da det er mest rom og mulighet for endring. Han sier:

«Muligheten for å få gutta ut av miljøet er når de har det litt roligere og det ikke er fullt kaos, da er det viktig at det er noen der som kan se det og griper sjansen på en måte.»

På spørsmål om det å bli «for engasjert» som hjelpeperson sier Adam at han er usikker på om det kan bli sånn for de unge. Han sier videre at det er viktig å balansere det, og at noen

trenger mer tid enn andre. Han forteller om livet sitt nå, som han mener han kan takke en med mye engasjement for:

«Livet er på stell, jeg har ting under kontroll. Da jeg kom ut av miljøet, visste jeg ikke hvordan jeg skulle håndtere vanskelige følelser, vanligvis hadde jeg løst det med drikking eller sånn, nå har jeg lært at jeg kan snakke om det og dele med noen, å ha et stabilt liv, og at stresset er borte, gjør at det går veldig bra. Det fungerer fordi jeg vet hva jeg skal gjøre, vet timeplanen min, kan jobbe, ha mat, kunne lage meg god mat, ha folk rundt meg som jeg kan snakke med, at jeg ikke er kriminell lengre og må skjule ting, det gjør at jeg har det bra nå.»

Ben forteller om hvordan hjelpeapparatet kan møte ungdom som har vært i liknende situasjoner som ham:

*«Jeg tror det å vise omsorg, og vise at du ser personen, sette deg i hans sko, hva de ønsker, hva de ser etter, men også litt reality-check. Fortell dem om ting du har sett som påvirker og bestemmer hva du mener. Fortell om konsekvenser og erfaringer. Hjelp dem til selvrefleksjon. Så må de sette seg ned og lag en **plan** på hvordan komme seg ut av det man er i. Jeg tror mange av de kidza ikke har noen å chatte med om alt. Kanskje kan en i hjelpeapparatet være en de kan prate med om alt, en person man kan gå til. Dette må være en person som har tid.»*

For denne studien anser jeg det som interessant at kunnskapsinnhentingene i Søndre Nordstrand (Comte Bureau, 2022) også vektlegger de unges fortellinger om «den ene» i systemet som så dem og støttet dem i ting de opplevde som vanskelig. De unge vektla i Søndre Nordstrand også relasjonen, følelsen av å være på bølgelengde, og å ha noe til felles, som det viktigste og det som opplevdes som hjelpsomt. Denne rapporten viser til bekymring for mange av de samme tingene som prosjektledelsen i bydel Gamle Oslo gjorde.

Mennene er enige om at de lange relasjonene de har fått til personer i hjelpeapparatet har vært viktige for livene deres.

Ben sier om sin veileder at: *«Jeg føler at hun har hjulpet med skikkelig, på så mange plan Grete er the GOAT. Aldri hadde noen andre satt meg ned og sagt de tingene hun gjorde. Det viser hvor mye hennes input har hatt av effekt på mitt liv».*

Hva kunne vært annerledes?

To kjente og mye brukte offentlige tjenester for særlig utsatte barn og unge i Norge, barnevernet og barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP), blir kun nevnt ved spørsmål om mennenes erfaringer med dem. De unge mennene tror ikke psykisk helsevern har vært involvert i deres liv som barn. De kjenner til at barnevernet har vært kontaktet når de har brutt loven, men de unge selv beskriver ikke at de opplevde tiltakene fra barnevernet som nyttige. De sier videre at barnevernet først ble koblet inn når de hadde «gjort nok» til å bli vurdert som lovbrutere, ofte helt på slutten av ungdomstiden. Utredning og behandling for de som trengte det i psykisk helsevern, kom først i gang etter at de var myndige, og dermed fikk hjelp i voksenpsykiatrien.

«Jeg gjorde det ikke noe bra på skolen, gjorde aldri det jeg skulle, tok ikke med meg bøkene hjem engang. Så fant jeg ut for ikke så lenge siden at jeg har ADHD, så da falt mye på plass» sier en av mennene.

Alle mennene ble spurt om hva som kunne og burde vært gjort annerledes og hvilke råd de eventuelt har til folk som skal jobbe med særlig utsatt ungdom og/eller unge minoritetsetniske menn som er i gjentatt kontakt med politiet. Mennene er enige om at fysiske møter med mennesker fra instansene i hjelpeapparatet hadde gjort en forskjell. Spesielt blir barnevernet nevnt som en tjeneste de hadde ønsket å møte mennesker fra fysisk. Gjerne på skolen.

«Jeg hadde bare informasjonen om barnevernet som jeg fikk hjemmefra. De (barnevernet) var alltid skurkene. Hvis de hadde kommet på skolen, hadde det nok vært lettere å søke hjelp (...) Informasjon til familiene er viktig, man må tenke på hva familiene faktisk vet og forstår hva det er snakk om. Særlig i noen familier på Grønland er mødrene som oftest hjemme og har ikke så mye kunnskap om den norske kulturen. Prøv å ha tolk i samtalen, forklar og fortell hva forskjellige deler av hjelpeapparatet gjør, for de tror uansett at dere skal ta barna. Alle

finner på ting og snakker om det, uten at noen egentlig har noe ordentlig informasjon om hva som skjer og hva som er fakta. Mange er skeptiske» sier Adam.

Bens anbefalinger er i tråd med tidlig innsats og forebygging. Han sier:

«Det viktigste man kan gjøre er å forebygge, det kan man kanskje gjøre i grupper, de er jo småunger, det er vel lettere å endre en gjeng småunger enn en gruppe skikkelig kriminelle?»

Dersom ungdom først har brutt loven, og er blitt dømt sier han: *«Alle førstegangs-sonere burde hatt timer med veiledning FØR de må inn å sone, det burde vi klart som samfunn.»*

Det kommer tydelig frem at Ben mener at det er nødvendig at man får mye mer råd og veiledning som ung i fengsel. Dette gjelder praktiske regler som nevnt over, men også generell «livsveiledning». Ben sier at det å lære å velge sine kamper med omhu og å vurdere at hva som er rettferdig er viktig. Dette må man tenke annerledes om når man er inne til soning. Ben håper dette kan være nyttig informasjon for andre unge som skal inn til soning eller er i et soningsforløp slik som han har vært.

Ben ber ansatte i hjelpeapparatet for øvrig, altså utenfor kriminalomsorgen, å spørre spørsmålet: Hva er den største forskjellen hjemme hos deg og hjemme hos Petter? Han sier man må spørre og forstå at det å leve med enn annen etnisk bakgrunn enn majoriteten er veldig viktig for folks liv. For å forstå hvordan ungdom som har liknende bakgrunn som han selv har det hjemme må dette tas i betraktning, sier han.

«Etnisitet er en major, major part av livet ... Vi lever mange ganger to liv. Et ute blant venner, og et hjemme sammen med foreldrene våre.»

Sam og Simon sier mye av det samme, Sam vektlegger igjen tillit som det mest avgjørende. Mennene sier videre at det er menneskene de møter, førsteinntrykk og folk fra hjelpeapparatet eller politiets evne til å skape tillit, trygghet og å ikke gi opp -som er det viktige. De sier at det er avgjørende at den som tilbys støtte er klar for det selv. Når man er klar til å motta hjelp, så må man få mulighet til å bruke tid slik at den som skal involveres i livene til unge mennesker ikke forsvinner igjen med én gang.

Oppsummert betyr dette at selv om tidlig innsats og forebygging er å foretrekke, er det ikke slik at dette alltid er mulig. Det fremstår da som at det likevel er mulig å jobbe med et systemisk perspektiv på vanskene gjennom å tilby en sen innsats og en langvarig relasjon som støtter unge mennesker på mange områder av livet. Gjennom å bygge en langvarig relasjon kan man legge til rette for økt livsmestring og tryggere relasjoner enn de har hatt før, også til familien. Å forstå disse gutta som «hele mennesker» gjennom å ha et blikk for deres spesifikke utfordringer bidrar til at ungdommene i større grad føler seg forstått. Mennene ber om at vi som jobber i hjelpeapparatet ikke undervurderer denne «forskjelligheten» fra etnisk norske ungdommer.

Basert på systemisk perspektiv, familieteori og tidligere innhentet kunnskap om denne gruppen ungdom er det rimelig å anta at andre minoritetsetniske gutter som på samme måten havner utenfor loven, utenfor familien og i utgangpunktet er utenfor hjelpeapparatet, vil ha nytte av samme typer intervensjoner som sen innsats og langvarige relasjoner representerer i denne studien.

Kapittel 6: En forskjell som gjør en forskjell

I denne studien har jeg sett nærmere på hvordan unge, minoritetsetniske menn som har vært i gjentatt kontakt med politiet i Gamle Oslo beskriver sine familierelasjoner og sine opplevelser av hjelpeapparatet. Diskusjoner omkring «svenske tilstander» som referer til en økning av kriminalitet blant ungdom og unge menn er for tiden aktuelle i det offentlige ordskiftet. Slik jeg oppfatter det, presiseres det sjelden at ungdom og unge menn i Norge i all hovedsak *ikke* er i kontakt med politiet eller registreres med kriminalitet (Eriksen, 2022; Lid et al., 2022). NOVA-forsker Christer Hyggen viser til at hjelpeapparatet i Norge jobber godt med forebygging og tidlig innsats for å lykkes med kriminalitetsforebyggende arbeid (Lid et al., 2022). Kanskje er forebygging av lovbrudd begått av unge mennesker noe Norge får til på en god måte? Hva kan vi gjøre mer av?

Tidligere forskning vektlegger som nevnt betydningen av tidlig innsats gjennom foreldreinvolvering, familiebaserte tiltak og systemtenkning for å hindre eller stoppe utviklingen av atferdsvansker (Berg et al., 2020). Med denne kunnskapen synes systemisk familieterapi som nyttig for å få bukt med atferdsvansker, bedre familierelasjoner og hindre at ungdom opplever å havne «utenfor». Det kommer imidlertid frem gjennom denne studien at tidlig innsats og foreldreinvolvering ikke alltid er mulig eller ønskelig.

Mennene som er intervjuet i denne studien sier at de verken som ungdommer eller nå ønsker at foreldrene involveres i vanskene de har hatt. De begrunner dette med at de opplever seg veldig forskjellige fra foreldrene sine og at de ikke vil være til bry for dem.

Jeg har videre latt meg inspirert av Batesons (1972) uttrykk om «en forskjell som gjør en forskjell». Hos Bateson handler dette om en type intervensjon eller et familieterapeutisk «grep». Jeg forstår deler av de unge mennenes beskrivelser inn i en slik dimensjon. Mennene advarer mot en slags «berøringsangst» i hjelpeapparatet når det gjelder å snakke om den forskjellen det utgjør å være minoritetsetnisk. Denne forskjellen utgjør en forskjell i deres liv. De sier at det nettopp er deres spesielle situasjon som hjelpepersoner må forstå. Jeg tolker det mennene sier som at det å være ung, minoritetsetnisk og ha gjentatt kontakt med politiet representerer en viktig «forskjell som gjør en forskjell» i hvordan de trenger å møtes

av hjelpeapparatet. Dette samsvarer også med unges utsagn i forskningen til Lid et al. (2022).

Diskusjonen som foregår på familieterapifeltet om «å ta empirien på alvor» referer til at det er behov for et økt fokus på kunnskapsbasert praksis i feltet. Særlig handler dette om forskningsdelen av kunnskapsbasert praksis. Debatten handler også om en forståelse av at familieterapeuter foretrekker å drive med, og kanskje lene seg på, kvalitativ kunnskapsproduksjon (Solem, 2008; Anderson, 2016). Tilden et al. (2023) sine konklusjoner om at det er ønskelig med en både- og tilnærming til kunnskapsproduksjon på familieterapifeltet er spennende og viktig, slik jeg ser det. Dette er en tilnærming jeg har latt meg inspirere av ved å vise til egne analyser av kvantitative data som handler om ungdoms kontakt med politiet og deres forhold til foreldrene sine.

Gjennom intervjuer med mennene som forteller om sin barne- og ungdomstid og sitt liv i dag, har jeg fått tykke historier og gode råd til hjelpeapparatet om hvordan særlig utsatt ungdom bør møtes. Det at jeg valgte å intervju unge menn som er over myndighetsalder kan ha bidratt til et høyt modningsnivå på refleksjonene. De som er intervjuet har også kommet noe videre i livene sine etter å ha opplevd en del vansker, dette kan ha preget funnene som tilsier at sen innsats og langvarige relasjoner «virker» mot atferdsvansker.

For å få mer kunnskap om min forskningsinteresse, hvordan særlig utsatt ungdom beskriver sine familierelasjoner, ville det være interessant å intervju flere unge, av alle kjønn, fra flere steder i Oslo og landet forøvrig. Intervjuer med fokusgrupper vil være aktuelt for å finne ut mer om hva de unge selv ønsker fra hjelpeapparatet. Kanskje vil også studier som benytter triangulering eller «mixed methods» kunne tilby bedre og bredere kunnskap om denne gruppen unge.

Jeg har gjennom denne studien fått øve på å være «uærbødig mot mine favorittforståelser», slik som vi ble anbefalt gjennom familieterapiutdanningen på RBUP, inspirert av Cecchins tanker på slutten av 80-tallet. Da de unge mennene i liten grad beskrev familierelasjoner som viktige for å komme ut av vanskene var dette først litt overraskende for meg som familieterapeut og majoritetsetnisk systemiker. Jeg er nå mer bevisst på at det også finnes

andre typer relasjoner som kan være avgjørende for ungdoms positive utvikling. Å ta empirien på alvor innebærer stadig å være uærbødig mot sine favorittforståelser, sine favorittmetoder og sine favorittresultater. Denne studien kan bidra til å utfordre vante tenkemåter om familieinvolvering når særlig utsatt ungdom viser atferdsvansker.

Viktigheten av de langvarige relasjonene for de unge mennene som er intervjuet stemmer overens med et systemisk perspektiv som tilsier at det er det relasjonelle mellom mennesker som er avgjørende for å løse vansker. Relasjonene som oppsto til voksne utenfor familien ble mulig gjennom en sen innsats fra hjelpeapparatet. Den sene innsatsen og de langvarige relasjonene har dermed bidratt til at disse unge mennene som har opplevd å være utenfor loven, utenfor familien og utenfor hjelpeapparatet nå er innenfor rekkevidde.

Litteraturliste:

Andersen, P. L. & Dælen, M. (2017). Sosiale relasjoner i ungdomstida. Identifisering og beskrivelse av ungdom med svake relasjoner til foreldre, skole og venner. (NOVA Rapport 8/2017). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5114/NOVA-Rapport-8-17-Sosiale-relasjoner-i-ungdomstida-web-versjon.pdf?sequence=1>

Anderson, H. (2016). Postmodern/poststructural/social construction therapies. I: T. L. Sexton & J. Lebow (Red.), *Handbook of family therapy* (s. 182–204). Routledge.

<https://doi.org/10.4324/9780203123584-10>

Bakosgjelten, A. og Kjenn, B. L. (2022) «Risiko og livssammenheng for unge kriminelle i Oslo - En ustødig grunnmur for mestring.» Etterrettingsseksjonen, Felles enhet for etterretning og etterforskning. Rapport i regi av SALTO-samarbeidet, Oslo kommune.

<https://www.politiet.no/globalassets/dokumenter/oslo/rapporter/risiko-og-livssammenheng-for-unge-kriminelle-i-oslo.pdf>

Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester. (Lovdata: LOV-1992-07-17-100)

https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1992-07-17-100#KAPITTEL_1

Bateson, G. (1972). *Steps to an Ecology of Mind*. Ballantine.

Berg, R. C., Johansen, T. B., Jardim, P. S. J., Forsetlund, L., Nguyen, L. (2020). Tiltak for barn og unge med atferdsvansker eller som har begått kriminelle handlinger: en oversikt over systematiske oversikter. Oslo: Folkehelseinstituttet.

<https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2020/tiltak-for-barn-og-unge-med-atferdsvansker-eller-som-har-begatt-kriminelle-handlinger-rapport-2020.pdf>

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, (2022). Årsrapport 2022. Kompetanseteamet mot kjønnslemlestelse, tvangsekteskap og negative sosial kontroll.

https://www2.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/vold_overgrep/arsrapport_2022_kompetanseteamet_mot_tvangsekteskap_kjonnslemlestelse_og_negativ_sosial_kontroll.pdf

Burman, E. (2005) *Discourses of the Child*. I Jenks, C. (ed.) (2005) *Childhood. Critical concepts in sociology*. Volum 3, s. 26-39. Routledge.

Comte Bureau (2020): *Ungdomsstemmer: Utsatt ungdom i Søndre Nordstrand*. Prosjektrapport fra Bydel Søndre Nordstrand. Områdesatsningene i Oslo. Oslo sørsatsningen. <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13395111-1612969318/Tjenester>

Christensen, B., & Mauseth, T. (2007). Multisystemisk terapi: familie- og nærmiljøbasert behandling av ungdom med alvorlige atferdsvansker. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 44(9), s. 1095-1106.

Egenæs, E. (2023). Leiken i det mellomliggende rommet. *Fokus på familien*, 51(2), s.161–167. <https://doi.org/10.18261/fokus.51.2.6>

Eriksen, Maria D. S. (2022). *SFF4110 Semesteroppgave våren 2022* (upublisert). OsloMet - Storbyuniversitetet.

Eriksen, T. H. & Sørheim, T. A. (2006). *Kulturforskjeller i praksis: perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Gyldendal akademisk.

Faircloth, C. (2014) *Intensive Parenting and the Expansion of Parenting*. i Lee, E. (et.al) *Parenting Culture Studies*, London, New York, Palgrave MacMillan.

Fangen, K. (2022). *Kvalitativ metode*.

<https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/metoder/kvalitativ-metode/>

Fyhn, T., Radlick, R. L., Sveinsdottir, V. (2021) «Unge som står utenfor arbeid, opplæring og utdanning (NEET) En analyse av unge i NEET-kategorien.» Rapport 2-2012, NORCE Helse. <https://www.ks.no/contentassets/25072fbf9d4d4577899c335e431117d7/Unge-utenfor-arbeid-opplering-og-utdanning.pdf>

Giddens, A. (1997). *Modernitetens konsekvenser*. Oslo: Pax forlag.

Heckmann, J. J. (2012). Invest in early childhood development: Reduce deficits, strengthen the economy. The Heckman Equation. https://heckmanequation.org/wp-content/uploads/2013/07/F_HeckmanDeficitPieceCUSTOM-Generic_052714-3-1.pdf

Hollerud, S. M. S. (2017). Under Brua. En kartlegging av unge menn som selger rusmidler på Vaterland. Rapport fra Uteseksjonen, Oslo kommune, Velferdsetaten.

<https://korusoslo.no/wp-content/uploads/2020/09/Under-brua-hkh-rapport.pdf>

Johannessen, L. E. F., Rafoss, T. W., & Rasmussen, E. B. (2018). Hvordan bruke teori? Universitetsforlaget.

Konradsen, S. & Konradsen, K. (2018). Tidlig innsats er viktig ved atferdsvansker hos barn. *Tidsskrift for Den Norske Legeforening*. Vol. 138 (1). DOI: 10.4045/tidsskr.17.1090

Lorås, L. (2016): «Systemisk familieterapi og Helsedirektoratets krav innen barne- og ungdomspsykiatrien i Norge». Fokus på Familien (Utg. 2, s. 93-112). Oslo: Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/issn.0807-7487-2016-02-02>

Lorås, L., Bertrando, P. & Ness, O. (2017). Researching systemic therapy history: In search for a definition. *Journal of Family Psychotherapy*, 28(2), 134–149.

Lorås, L. (2019): «Systemisk familieterapi: Kart over systemiske ferdigheter i psykisk helsevern for barn og ungdom.» Fokus på Familien (Utg. 2, vol. 47, s. 102-123). Oslo: Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/issn.0807-7487-2019-02-03>

Lorås, L og Næss, O (red.). (2019). *Håndbok i familieterapi*. Bergen: Fagbokforlaget

Magnusson, L., & Marecek, J. (2015). Doing interview-based qualitative research: An earner's guide. Oxford University Press.

Oslo Universitetssykehus. (2023, 10. mai). Atferdsvansker hos barn og unge. Hentet fra <https://oslo-universitetssykehus.no/behandlinger/atferdsvansker-hos-barn-og-unge>

Poldrack RA, Huckins G, Varoquaux G. (2020). Establishment of Best Practices for Evidence for Prediction: A Review. *JAMA Psychiatry*.1: 77 (5):534-540.

<https://doi:10.1001/jamapsychiatry.2019.3671>

Tilden, T., Solem, M. B., Thuen, F., Lorås, L., Stokkebekk, J. & Whittaker, K. (2022). Å ta empirien på alvor v. 2.0. Fokus på familien 50(4), s. 315-333.

<https://doi.org/10.18261/fokus.50.4.5>

Tilden, T. (2023). «En forskjell som utgjør en forskjell, v. 2.0. Fokus på Familien 51(3), s. 175-196.

Thrane, Christer (2018). *Kvantitativ metode – en praktisk tilnærming*. 1. utgave. Oslo: Cappelen Damm akademiske.

Thrane, Christer (2017). *Regresjonsanalyse – en praktisk tilnærming*. 1. utgave. Oslo: Cappelen Damm akademiske.

Skilbrei, May-Len (2005) Klasse, etnisitet og kjønn som erfaringer: Om å være vanlig, arbeidsom og anstendig. *Sosiologi i dag*, (Årgang 35. s. 50-68), NR. 4/2005.

Sommerfeldt, M. B., Hauge, M. I., & Øverlien, C. (2014). *Minoritetsetniske barn og unge og vold i hjemmet. Utsatthet og sosialfaglig arbeid*. (Rapport 3/2014).

Kindt, M. T., & Strand, A. H. (2020). Hele mennesker – delte tjenester: Utenforskap blant unge i utsatte boområder. (Fafo-rapport 12). Arbeidsforskningsinstituttet. Hentet fra [20747.pdf \(fafo.no\)](https://www.fafo.no/20747.pdf)

Stefansen, K. (2008) Et uendelig ansvar. Kap. 2. Om foreldreskap i middelklassen. i: Bø, B. P. og Olsen, B. R. *Utfordrende foreldreskap – under ulike livsbetingelser og tradisjoner*. Gyldendal Akademisk. s. 27-49.

Stratton, P., Pote, H., Cottrell, D., Boston, P., Shapiro, D., & Hanks, H. (2009). *Systemic Family Therapy Manual Therapist Adherence Protocol Training Edition*. University of Leeds.

Ungdata, (2023). Hva er Ungdata? <https://www.ungdata.no/hva-er-ungdata/>

Verdens helseorganisasjon. (2016). *International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems, 10th Revision (ICD-10)*. Geneve: Verdens helseorganisasjon.

Vedlegg 1: Om prosjektet «Felles innsats for utsatt ungdom».

«Felles innsats for utsatt ungdom» er et tverretatlig samarbeid mellom Bydel Gamle Oslo, politiet, Utdanningsetaten og Velferdsetaten.

Bydel Gamle Oslo er en levekårsutsatt bydel og mange ungdommer i alderen 12 til 23 år lever i høy risiko for å falle ut av skolen eller ikke fullføre skolen innenfor normert tid. Konsekvensen av det kan være fremtidig arbeidsledighet, uførepensjonering og lavere inntekt (STAMI). Dette er forhold som bidrar til utenforskap.

Mange av ungdommene oppleves som uromomenter på skolen og i ungdomstilbud, og at de bidrar til et dårlig læringsklima for andre elever. Ungdommene er godt kjent av politiet, men har fortsatt hel eller delvis tilknytning til skole. Flere er fra tidlig alder registrert med alvorlige straffbare forhold og/eller straffereaksjoner, noen har tidligere fengselsdommer eller soner fengselsdom for øyeblikket. Politiet har rapportert om både motivert og umotivert vold og overgrep, og i noen tilfeller har situasjonen vært så alvorlig at det kunne gått med liv.

Det er grunn til å tro at alle ungdommene har opplevd store belastninger i sin oppvekst og flere har levd under dårlige levekår med omsorgssvikt og mangel på gode relasjoner. Deres oppvekst kan eksempelvis ha vært preget av barnefattigdom, rus, omsorgspersoner med psykiske lidelser, vold og overgrep eller negativ sosial kontroll. Flere av ungdommene er innenfor barnevernets omsorg eller har vært i kontakt med barnevernet. Med kunnskap om, og forståelse av, hva ungdommene har med seg av opplevelser og erfaringer kan hjelperne møte ungdommene på den måten de har behov for å bli møtt på. Uten god og koordinert innsats, er ungdommene i høy risiko for å fortsette i en marginaliseringsprosess og leve et liv i utenforskap.

Mange av ungdommene har i dag betydelig ressursinnsats rundt seg fra flere tjenester og instanser. Erfaringer fra flere tjenester viser at oppfølgingen er lite koordinert. Å måtte forholde seg til massiv og ukoordinert oppfølging kan være krevende for familier med mange utfordringer og få ressurser. Aktørene benytter mye ressurser totalt, men de finner ikke hverandre, overlapper kanskje hverandre eller jobber ikke mot samme mål. Det er lite formell kunnskapsdeling og systematisk rolleavklaring mellom etater og tjenester. For ungdommene og deres familier kan dette medføre mangel på helhetlige tjenester og fragmentert hjelp i en sårbar situasjon. Konsekvensen er at ungdommene ikke får den hjelpen de trenger og kan «falle mellom flere stoler».

Målgruppen i prosjektet er *«ungdom mellom 12 og 23 år fra Bydel Gamle Oslo som oppholder seg i bydelens uteområder, og er i stor risiko for varig utenforskap og kriminalitet.»*

Prosjektet skal

1. utvikle et felles tjenesteløp for målgruppa

2. utvikle eller ta i bruk eksisterende digitalt samhandlingsverktøy for tjenester og aktører som samarbeid og koordinering enklere

Ønsket effekt

1. Tjenester som i større grad enn i dag treffer målgruppa
2. Mer strukturert, koordinert og forpliktende tverrfaglig samarbeid
3. Bedre informasjonsflyt og kunnskapsdeling til ungdommens beste
4. Bedre opplevelse av oppfølging for ungdommen
5. Nedgang i kriminaliteten blant ungdom i alderen 12 – 23 år i Bydel Gamle Oslo
6. Bedre livssituasjon for enkeltungdom i målgruppa

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Informasjonsskriv/samtykke til deltakelse i forskningsprosjektet

«Unge stemmer i Gamle Oslo».

Jeg (Maria) er masterstudent i familiebehandling ved OsloMet - Storbyuniversitetet

Gjennom arbeidet med min masteroppgave ønsker jeg å undersøke hvordan ungdom som har vært i kontakt med flere hjelpetjenester i Bydel Gamle Oslo beskriver forholdene de har, eller har hatt, til menneskene som har vært nær dem. Eksempler på hjelpetjenester kan være barnevern, Utekontakten, BUP og politiet.

Jeg har valgt å kalle dette prosjektet «Unge stemmer i Gamle Oslo».

Masteroppgaven skrives som en del av et tverretatlig større prosjekt som heter «Felles innsats for utsatt ungdom». Det er Bydel Gamle Oslo, Utdanningsetaten, Velferdsetaten og politiet som samarbeider om dette tverretatlige prosjektet.

Dette er et informasjonsskriv til deg med forespørsel om du vil delta som informant i mitt prosjekt. Jeg vil i dette skrivet gi deg informasjon om prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med undersøkelsen er å få kunnskap om hvordan det offentlige hjelpeapparatet kan møte unge mennesker på mer nyttige måter. Det er særlig fortellinger om mennesker dere unge har hatt, eller har et nært forhold til, som f. eks familie, jeg ønsker å høre. Jeg vil gjerne lære om hvordan dere unge selv mener dere trenger å bli møtt av hjelpetjenestene, og om familie eller andre nære bør inkluderes som viktige støttepersoner for dere i større eller mindre grad.

Gjennom analyse av fortellingene håper jeg at mine funn kan bidra til kunnskap som kan ha betydning for utvikling av Bydel Gamle Oslos nye tjenestetilbud til ungdom og deres familier. Overordnede mål er at unge i Bydel Gamle Oslo skal oppleve mindre utenforskap, at færre dropper ut av skolen og at de opplever mindre kriminalitet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

OsloMet – Storbyuniversitet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du denne henvendelsen?

For å svare på mitt forskningsspørsmål trenger jeg informasjon fra unge mennesker i Bydel Gamle Oslo. Du får spørsmål om å delta fordi du er mellom 16 og 23 år, bor i Bydel Gamle Oslo og har/har hatt kontakt med flere av bydelens hjelpe/kontrolltjenester. Din historie kan bidra til at jeg og Oslo kommune får viktig kunnskap om hvordan ungdom bør møtes av det offentlige hjelpeapparatet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta i min undersøkelse vil jeg invitere deg til et intervju som vil vare i omtrent 1-1,5 time. Gjennom intervjuet ønsker jeg å få kunnskap om din situasjon, din livshistorie og gjerne om hvilke mennesker som har vært rundt deg. Det du forteller blir anonymisert. Jeg vil bruke lydopptaker hvis det er greit for deg, og ta noen notater underveis i intervjuet. Jeg skal ikke samle inn personopplysninger om deg eller andre personer. Alle personer, steder og navn som kommer fram i intervjuet vil anonymiseres og behandles konfidensielt. Jeg kommer til å bruke fiktive navn i masteroppgaven og du vil ikke kunne identifiseres.

Lydopptak, transkripsjoner og notater vil slettes, og makuleres umiddelbart etter at masteroppgaven godkjennes, og senest i desember 2022.

Frivillig deltagelse

Det er helt frivillig å delta i prosjektet og du kan når som helst trekke ditt samtykke til å delta uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger du har gitt vil da slettes. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du velger å trekke deg. Dersom du etter intervjuet skulle ønske å trekke deg, eller har spørsmål til studien, kan du kontakte meg (se kontaktopplysninger under).

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil kun bruke dine opplysninger til de formål som er informert om i dette skrivet. Alle opplysninger behandles konfidensielt og i tråd med personvernregelverket. Det er kun undertegnede og veileder ved OsloMet, Randi Wærdahl, som vil ha tilgang til intervjumaterialet.

Jeg vil benytte meg av OsloMet sin Diktafon-app som er det eneste godkjente opptaksutstyret for bruk på OsloMet da opptaket krypteres. Ditt navn og dine kontaktopplysninger vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Intervjuene vil transkriberes og lydopptaket blir deretter slettet. Materialet vil

bli lagret og innelåst med passord. Du skal ikke kunne gjenkjennes i den ferdige masteroppgaven. Ingen personopplysninger vil bli publisert.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler personopplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra OsloMet – Storbyuniversitetet har NSD (Norsk senter for forskningsdata AS) vurdert at behandlingen er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i intervjumaterialet har du rett til:

- Innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene.
- Å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende.
- Å få slettet personopplysninger om deg.
- Å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hvor kan du finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Maria Stensvik Eriksen, masterstudent, e-post: s239823@oslomet.no
- Randi Wærdahl, veileder, e-post: randwa@oslomet.no
- Ingrid S. Jacobsen, personvernombud ved OsloMet: personvernombud@oslomet.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS: personverntjenester@nsd.no eller telefon 55582117

Dersom du ønsker å delta i prosjektet, er det fint om du sender en e-post i retur hvor du bekrefter dette så snart som mulig. Har du noen spørsmål eller ønsker å bli informert ytterligere, kan du gjerne ta kontakt med meg..

Med vennlig hilsen

Maria Stensvik Eriksen, student, master i familiebehandling

Oslo Met, fakultet for samfunnsvitenskap

Randi Wærdahl, veileder, Professor

Oslo Met, fakultet for samfunnsvitenskap

Vedlegg 3: Intervjuguide

Velkommen!

Jeg vil starte med å si tusen takk for at du vil bidra med dine erfaringer. De er viktige for oss for å lære mer om hvordan unge mennesker opplever å møte det offentlige hjelpeapparatet, og fordi Oslo kommune vil utvikle en ny og bedre hjelpetjeneste til barn og ungdom i Gamle Oslo.

Informasjon om prosjektet

Jeg har valgt å kalle dette prosjektet «Unge stemmer i Gamle Oslo». Det vi skal snakke om i dag danner grunnlaget for min masteroppgave i familiebehandling på Oslo Met. Det er også en del av et tverretatlig større prosjekt som heter «Felles innsats for utsatt ungdom». Det er Bydel Gamle Oslo, Utdanningsetaten, Velferdsetaten og politiet enhet sentrum, som samarbeider om dette tverretatlige prosjektet.

Formålet med min undersøkelse er å få kunnskap om hvordan det offentlige hjelpeapparatet kan møte unge mennesker på mer nyttige måter. Det er særlig fortellinger om mennesker dere unge har hatt, eller har et nært forhold til, som f. eks familie, jeg ønsker å høre. Jeg vil gjerne lære om hvordan dere unge selv mener dere trenger å bli møtt av hjelpetjenestene, og om hvordan familie/andre nære bør inkluderes som støttepersoner for dere i større eller mindre grad.

Gjennom analyse av fortellingene deres ønsker jeg å bidra til kunnskap som kan ha betydning for utvikling av det nye tjenestetilbudet til ungdom og deres familier. Fortellingene deres vil på denne måten kunne være med på å hjelpe barn og unge å få bedre hjelp fra det offentlige.

Om intervjuet

Jeg vil bruke opptaker for å sikre at jeg får med så mye informasjon som mulig. Du er helt anonym når jeg bruker det du forteller i min oppgave. Du vil få et fiktivt navn og evt. andre ting som du kan gjenkjennes på, vil bli anonymisert. Du har rett til å trekke deg fra å delta, og få det som er tatt opp slettet. Selv om jeg spør en del spørsmål, er det ingen svar som er «rette» eller «gale», hvis du lurer på om noe av det du kommer på er relevant, er det sikkert det, hvis vi snakker oss bort, kan jeg sørge for å «dra oss inn». Vi bruker ca. 1-1,5 time på intervjuet.

Du må gjerne komme med spørsmål både nå og underveis.

Første spørsmål: Hvis du skulle fortelle om livet ditt, hvor ville du starte?

-evt. ved fødsel, ved skolestart, etter du sluttet på skolen, med nåtiden?

-Hvordan vil du beskrive barndommen din ut ifra det du kan huske nå?

-Hvordan vil du beskrive ungdomstiden frem til nå?

TIDSAKSE (som jeg går til om det går i stå, eller for å komme videre)

---Livet som barn-----Livet som tenåring/ungdom-----Livet her og nå---->

Oppfølgingsspørsmål og evt. utdypninger til det som blir sagt i hver periode:

-hvem bodde du sammen med, hadde du familie, lærere, andre voksne rundt deg? Hvordan var forholdet ditt til dem? Hva likte du å gjøre, hva gjorde du mest, hvordan bodde du, holdt du på med noe på fritiden?

Til alle periodene/overgangene:

-Hvem var viktig for deg i denne perioden/under denne tiden/ ved denne hendelsen?

-Kjente du mange på din alder?

-Var du i kontakt med offentlige hjelpe- eller kontrolltjenester i denne perioden?

Vurderinger og refleksjoner av hendelse(r) i fortellingene:

-Hva kan vi lære av deg?

Vil du si litt om hvordan du har opplevd å møte de voksne i hjelpetjenestene (barnevernet, Utekontakten, BUP, ungdomsenhetene i politiet)?

-hva har vært bra, mindre bra, dårlig eller veldig dårlig, hvordan har de du har møtt oppført seg? Er det noe annet du vil si om møtene med menneskene du har møtt?

Hvordan har hjelpetjenestene involvert evt. nære voksne rundt deg, som f. eks familie eller andre nære?

-Har dette vært gjort på en god/dårlig måte, hva har vært bra/dårlig/ kunne vært gjort annerledes, når bør det gjøres hvis du mener det bør gjøres, hva må/må ikke gjøres slik du ser det?

Slik du ser det, hvordan kan og bør voksne som jobber i hjelpetjenestene møte barn og ungdom?

-Hvordan bør de oppføre seg? Hva tror du at det er viktigst at de gjør eller ikke gjør, sier?

Hva er viktig for deg i livet ditt nå?

-evt. hvordan vil du hverdagen skal være, mennesker, jobb, skole, aktiviteter, venner, andre ting, tjene penger

Tusen takk igjen for at du deltok.

Vedlegg 4: Godkjenning fra NSD

14.05.2023, 21:23

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

[Meldeskjema](#) / [Unge stemmer fra Gamle Oslo](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer 158454	Vurderingstype Standard	Dato 28.12.2022
----------------------------------	-----------------------------------	---------------------------

Prosjektittel
Unge stemmer fra Gamle Oslo

Behandlingsansvarlig institusjon
OsloMet – storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig
Randi Wærdahl

Student
Maria Darlén Stensvik Eriksen

Prosjektperiode
15.11.2021 - 20.06.2023

Kategorier personopplysninger
Alminnelige
Særlige
Straffedommer eller lovovertrедelser

Lovlig grunnlag
Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)
Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)
Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 10)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 15.12.2022.

[Meldeskjema](#)

Kommentar
Personverntjenester har vurdert endringen registrert i meldeskjemaet.

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg. Behandlingen kan fortsette.

Endring av prosjektslutt er fortsatt innenfor det som er å forvente med tanke på informasjonen som ble gitt.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp underveis (hvert annet år) og ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet/pågår i tråd med den behandlingen som er dokumentert.

Kontaktperson: Olav Rosness
Lykke til videre med prosjektet!